

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY A KULTURY

MOTIVACE VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ PŘEDŠKOLÁKŮ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Magdalena Skálová

Učitelství pro mateřské školy, obor Předškolní a mimoškolní pedagogika

Vedoucí práce: Mgr. Monika Plíhalová

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1. června 2020

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí práce Mgr. Monice Plíhalové za odborné vedení, cenné rady při zpracování této práce a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování práce věnovala. Také bych chtěla poděkovat Daně Řihoškové, vedoucí učitelce mateřské školy, kde jsem praktickou výzkumnou část uskutečnila, za její vstřícnost. V neposlední řadě moje poděkování patří mé rodině za podporu a trpělivost.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

ANOTACE

Tato bakalářská práce je kvalitativní výzkumnou sondou do pedagogické praxe. Zabývá se vhodnou motivací výtvarných činností předškolních dětí. Tato práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou na základě studia odborných zdrojů shrnuty možnosti motivace výtvarných činností v mateřské škole. V praktické části je proveden kvalitativní výzkum s prvky akčního výzkumu, kde je pomocí otevřeného kódování zanalyzována výuka výtvarné výchovy. Cílem sondy je na základě analýzy vlastní realizované výuky rozpoznat a popsat různé způsoby motivace výtvarných činností a s oporou o tato zjištění formulovat doporučení pro učitele a studenty učitelství MŠ.

KLÍČOVÁ SLOVA

Motivační části, výtvarná hra a experiment, motivační pohádka, kontakt s uměleckým dílem, zážitkové aktivity - artefiletika, kreativita, výtvarný námět, kvalitativní výzkum, otevřené kódování, reflektivní dialog, zlepšení praxe.

ANNOTATION

This bachelor thesis is a a qualitative research probe into pedagogical practice. It deals with the appropriate motivation of art activities of preschool children. This work is theoretical and practical. In the theoretical parts, based on the study of professional resources, the possibilities of motivating art activities in kindergarten are limited. The practical part demonstrates qualitative research with elements of action research, where the teaching of art education is analyzed using open coding. The aim of the probe is to identify and describe various ways of motivating art activities based on the analysis of their own teaching and to formulate recommendations for teachers and students of kindergarten teaching based on these findings.

KEYWORDS

Motivational part, art game and experiment, motivational fairy tale, contact with a work of art, experiential activities – artefiletics, creativity, artistic theme, qualitative research, open coding, reflective dialogue, improvement of practice.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
1 ÚVOD	3
2 TEORETICKÁ ČÁST	4
2.1 VYMEZENÍ POJMU MOTIVACE	4
2.1.1 Motivace z pohledu pedagogiky	4
2.1.2 Motivace z pohledu psychologie	5
2.2 MOTIVOVANÉ DÍTĚ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	7
2.2.1 Motivace jednotlivce	7
2.2.2 Motivace skupiny	8
2.3 MOTIVACE VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ	8
2.3.1 Výtvarné náměty	10
2.3.2 Motivační pohádky a kontakt s uměleckým dílem	11
2.3.3 Výtvarné hry a experiment	12
2.3.4 Zážitek aktivy, prožitek	13
2.4 NÁROKY KLADE NÉ NA PEDAGOGA PŘI VÝUCE VÝTVARNÉ VÝCHOVY	15
2.4.1 Podněcování kreativity dítěte	16
2.5 NÁVAZNOST VÝTVARNÉ VÝCHOVY NA RVP PV	18
3 PRAKTICKÁ ČÁST	19
3.1 CÍL VÝZKUMNÉ SONDY	19
3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	19
3.2.1 Hlavní výzkumná otázka	19
3.2.2 Dílčí výzkumná otázka	19
3.3 METODA VÝZKUMU	19
3.3.1 Metoda sběru dat	19
3.3.2 Metoda analýzy dat	20
3.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	20
3.5 OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ TEXTU REFLEKTIVNÍCH BILANCÍ	20
3.6 REALIZACE VÝTVARNÝCH ÚKOLŮ	22
3.6.1 Každý zanechává za sebou stopy	22
3.6.2 Jak to dopadne, když maluji a nemohu se dívat na to, co maluji	32
3.6.3 O červené karkulce	35
3.6.4 Jak se potkali	41
3.7 ANALÝZA DAT	45
3.8 VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ	45
3.8.1 Jakým způsobem učitel motivoval děti pro výtvarné činnosti v realizované výuce	46
3.8.2 Jak děti reagovaly na výtvarné náměty zadané učitelem	48
3.9 SEZNAM DOPORUČENÍ PRO UČITELE	50
ZÁVĚR	52
RESUMÉ	54
SEZNAM LITERATURY	56
SEZNAM PŘÍLOH	I

SEZNAM ZKRATEK

IB – integrovaný blok

MŠ – mateřská škola

TC – tematický celek

TVP – Třídní vzdělávací program

RB – reflektivní bilance

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

1 ÚVOD

Téma této bakalářské práce pojednává o motivaci výtvarných činností předškolních dětí. Toto téma jsem si vybrala, protože jsou mi výtvarné činnosti blízké, věnuji se jim jak ve svém volném čase, tak v zaměstnání. Pracuji jako zastupující učitelka v mateřské škole a od počátku své pedagogické praxe neustále uvažuji nad možnostmi vhodné motivace. Domnívám se, že jednorázově nadchnout děti pro výtvarnou činnost není až tak složité, ale udržet u dětí dlouhodobý zájem v celém výtvarném procesu vyžaduje již určitou práci s motivací. Proto je důležité pracovat na motivačních prostředcích a kreativních postupech. Vzbudíme-li v dětech zájem o výtvarné činnosti a zvýšíme-li jejich motivaci, pak jim tento přístup přinese benefity po celý život.

Ve své práci chci popsat možnosti motivace dětí předškolního věku a vybrat takové z nich, které děti nejlépe zapojí do výtvarného procesu. Zaměřím se při tom na věkovou skupinu 3 - 6 let, u které budu moci ověřit své poznatky v praxi a uskutečním s touto skupinou mnou naplánované řady výtvarných úkolů.

Svoji bakalářskou práci rozdělím do dvou částí, teoretické a praktické. V teoretické práci popíši na základě studia odborné literatury motivaci z hlediska psychologie a pedagogiky. Budu se zabývat také jednotlivými metodami zadání výtvarného úkolu a vhodností jejich použití v mateřské škole. V praktické části zrealizuji kvalitativní výzkumnou sondu své praxe. Provedu akční výzkum, na jehož základě formuluji doporučení pro učitele mateřských škol a studenty učitelství o vhodných prostředcích motivace výtvarných činností předškolních dětí.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 VYMEZENÍ POJMU MOTIVACE

Velká řada odborné literatury a internetových zdrojů se zabývá motivací, jedná se o publikace z oboru pedagogiky, obecné psychologie, ale i publikace na manažerské úrovni, které jsou zaměřené na řízení lidských zdrojů a jiné. Pedagogický slovník definuje motivaci jako: *„souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které vzbuzují, aktivují dodávají energii lidskému jednání a prožívání. Tyto faktory zaměřují jednání a prožívání jedince určitým směrem a řídí jeho celkový průběh a způsob dosahování výsledků. Vnitřní a vnější faktory také ovlivňují způsob reagování jedince, reagování, na jeho jednání a prožívání a na jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu.“*¹

2.1.1 MOTIVACE Z POHLEDU PEDAGOGIKY

Z pohledu pedagogiky by se dalo říci, že se jedná především o motivaci žáků při výuce, bez které by u žáka nemohlo dojít k určitému smysluplnému konání. Pedagog však nesmí opomíjet stránku psychologickou, a to naplnění základních potřeb žáka, díky němuž dojde k soustředění na budoucí činnost. *„Pedagog by měl také vytvářet takové podmínky, aby probouzel u žáka potřebu poznávání a eliminoval pocit nudy při výuce.“*² Zjednodušeně řečeno vhodnou motivací podnítit žáky k činnosti, díky které uspokojí žáci nějakou svoji potřebu. *„Postupy jsou zcela individuální, od hereckých výkonů založených na osobním kouzlu vyučujícího až po direktivní řízení všech žákovských činností, které může – pro někoho překvapivě – také vést k vytčenému cíli.“*³

Výuka nebo chceme-li výuková jednotka má svůj dynamický průběh, který lze dělit na jednotlivé fáze. Dle mnohých autorů můžeme rozlišovat několik fází výukové jednotky, z nichž jedna je označována jako část motivační. Pedagog v této fázi uměle navozuje u žáka

¹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-717-8029-4. s. 122

² PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-717-8029-4. s. 122

³ KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-667-3. s. 56

zájem o probírané téma. „*Toto navozování zájmu se může kupříkladu dít pomocí vyprávění vztahujícího se k danému tématu či pomocí sokratovského dialogu.*“⁴ Dalšími fázemi výukové jednotky jsou podle Zormanové fáze expoziční, fixační, diagnostická a aplikační. Každá z těchto fází má své specifické požadavky. Je tomu tak i u výuky výtvarné výchovy. Základní požadavky **motivační části** hodiny výtvarné výchovy jsou, aby žáci na jejím základě získali zájem o téma, aby porozuměli důvodům, proč jim je předloženo, co jim chce vyučující sdělit. Cílem motivace tedy je, aby žáci přijali nabízené téma a vyslovené zadání výtvarného úkolu, aby měli zájem se jím tvořivě zabývat a aby s využitím svých dosavadních znalostí a zkušeností úkol zvládli.⁵

2.1.2 MOTIVACE Z POHLEDU PSYCHOLOGIE

Podle Holečka, Miňhové a Prunera „motivace zajišťuje aktivizaci lidského konání, dává mu konkrétní cíl a zaměření“⁶. Je to proces probíhající v určitém čase, který ovlivňují vnitřní (introtivy) a vnější (incentivy) motivy. Tyto vnitřní a vnější motivy jsou vzájemně spjaty a nemohou vedle sebe být izolované. Vnitřní motivace vychází ze základních lidských potřeb. Představme si pod tímto pojmem lidské pudy, emoce, postoje, hodnoty, zájmy, životní cíle, ideály a pocit povinnosti. Vnější motivace je to, co člověka ovlivňuje zvenčí. Ve školním prostředí jsou to odměny, popř. tresty, známkování. Z tohoto je patrné, že učitel svým jednáním ovlivňuje výkon žáka, ale také samozřejmě jeho úspěšnost. „*Výkon jedince je tedy motivován jednak vnějšími faktory a faktory vnitřními, zejména potřebami.*“⁷ Člověk jedná proto, aby něčeho dosáhl, a to má svou psychologickou příčinu.

Pokud se zaměříme na vnitřní motivaci, dostaneme se k tématu lidských potřeb, které popsal americký psycholog Abraham Maslow ve své pyramidě potřeb, z níž je patrné, že pokud není u jedince uspokojená nižší potřeba, nemůže docházet k dosažení potřeb vyšších

⁴ ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha 7: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4590-9. s. 33

⁵ KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-667-3. s. 56

⁶ HOLEČEK, Václav, Jana MIŇHOVÁ a Pavel PRUNNER. *Psychologie pro právníky: Právnícké učebnice*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-065-9. s. 123

⁷ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-717-8029-4. s. 122

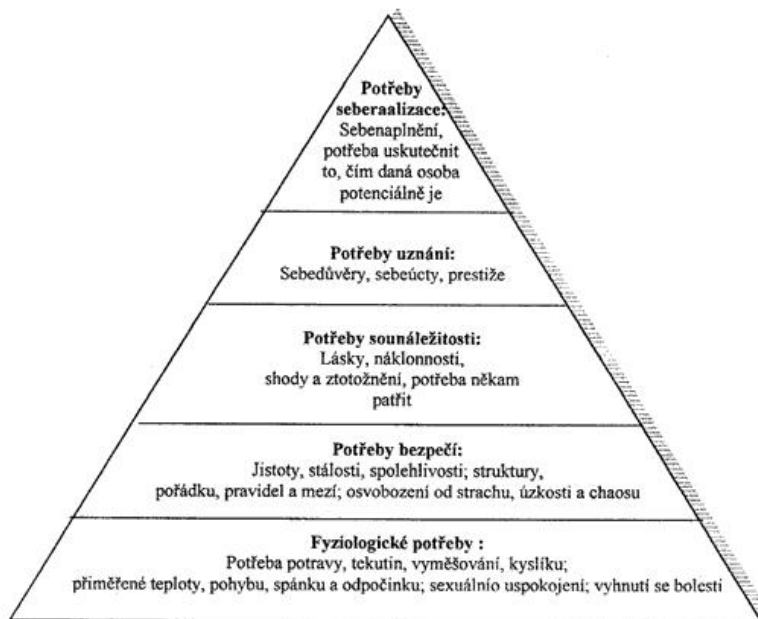
(viz obrázek na str. 7). „Jde tu tedy o vznik a uspokojování potřeb.“⁸ A potřeba je: „stav nějakého nedostatku, který by měl být odstraněn“. ⁹ Potřeby u dětí, které by měly být uspokojovány, tak aby u dítěte došlo ke zdravému vývoji jeho osobnosti, rozdělil Matějček takto:

- *Potřeba určitého množství, proměnlivosti a kvality vnějších podnětů. Takovým přívodem podnětů se organismu umožňuje, aby se naladil na žádoucí úroveň aktivity. Pro člověka to znamená, že se nebude nudit ani že nebude podněty soustavně přetěžován.*
- *Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech. Naplnění této potřeby umožňuje, aby se z podnětů, které k nám prostřednictvím všech našich smyslů přicházejí, staly zkušenosti, poznatky a pracovní strategie. Jde tedy o základní podmínky pro jakékoliv učení.*
- *Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů. Náležité uspokojení této potřeby přináší dítěti pocit životní jistoty a je podmínkou pro žádoucí vnitřní uspořádání jeho osobnosti.*
- *Potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty. Z náležitého uspokojení této potřeby vychází zdravé vědomí vlastního já. Toto vědomí pak je dále podmínkou pro to, aby si člověk mohl na své vývojové dráze osvojit užitečné společenské role a stanovit si hodnotné cíle pro svá snažení.*
- *Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy. Její uspokojení dává lidskému životu časové rozpětí a podněcuje v člověku jeho životní aktivitu.¹⁰*

⁸ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přepracované vydání. Praha 10: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-830-6. s. 15

⁹ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přepracované vydání. Praha 10: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-830-6. s. 16

¹⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2. s. 37

11

2.2 MOTIVOVANÉ DÍTĚ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Jako učitelé si můžeme klást otázky, jak motivované dítě poznáme. „*Projevuje se soustředěním pozornosti, prováděním určité činnosti a pocitem uspokojení z této činnosti.*“¹² Čili je to jistě soustředěný pohled dítěte na objekt, činnost nebo aktivitu. Soustředěnost na daný předmět či úkon a do jisté míry i neschopnost nechat se od předmětu nebo úkonu jiným podnětem odpoutat. Dítě vykazuje známky soustředění bedlivým nasloucháním, otevřenými ústy, úsměvem nebo i jinou grimasou.

2.2.1 MOTIVACE JEDNOTLIVCE

Obecně je motivace u předškolního dítěte důležitá. Předškolní dítě nemá samo potřebu se něčemu zdlouhavě učit, chce dosáhnout výsledku hned. V období docházky do mateřské školy je zaujato hrou, chce se osamostatnit, učí se prosadit v kolektivu, patřit do něj, je žárlivé a projevuje se soutěživost. Individuální motivace směrem k dítěti je závislá na

¹¹ *MBA slovník pojmů: Motivace, Pyramida potřeb* [online]. [cit. 2020-02-2]. Dostupné z: <http://www.studiummba.cz/slovník-pojmu/motivace/>

¹² *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. [cit. 2020-02-2]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Kabinet/Ucebni_texty/Psychologie_pro_st%C5%99edn%C3%AD_%C5%A1koly/Osobnost_6._-_motivace

dobřím odhadu pedagoga, na tom, jak dítě dobře zná. Jen tak je motivace přínosná. Během pobytu dítěte v mateřské škole je vždy prostor na individuální chvílky s jednotlivci, dle jejich individuálních potřeb, v průběhu jakýchkoliv činností. Při výtvarné výchově má pedagog možnost po společné motivaci s jednotlivými dětmi během procesu hovořit, povzbuzovat a tím dítě motivovat. Není vždy pro každého dostačující motivace společná, ani není v moci pedagoga vyvolat motivací potřebu u všech dětí. To je věc, která je závislá na vývojových zvláštěnostech jednotlivců předškolního věku. Zájem o činnosti různého zaměření se u předškolních dětí teprve utváří. Koťátková hovoří o tom že: „*Dítě se začíná samo spontánně zájmově specializovat.*“¹³

2.2.2 MOTIVACE SKUPINY

Motivace skupiny probíhá podobně jako u jednotlivce. Pedagog zde motivuje najednou větší či menší skupinu dětí, ale také podle potřeby i samostatně jednotlivce, kteří potřebují více podnětů k činnosti. To může být dáno tím, že jsou nejistí, setkali se s negativním hodnocením ať už pedagoga, spolužáka, rodiče či jiných osob z blízkého okolí. Skupinová práce také skýtá další možnost motivace, a to motivaci vzájemnou mezi jednotlivci dané skupiny. Nejenže dítě je podporováno pedagogem, ale probíhá zde i podpora od spolužáka, a to nejen slovní, ale i vzájemným pozorováním činnosti a vznikajícího díla. Dítě sleduje práci ostatních a zaujme jej některý z postupů spolužáka, který následně převezme a obohatí o svoji myšlenku. Může se zde nabízet i otázka, zda pak nedochází k přílišnému kopírování práce ostatních, zda nevytváří tyto situace u dítěte touhu a potřebu mít dílo stejné jako jeho kamarád. Domnívám se však, že tomu tak není, naopak zde dochází ke kooperativnímu tvoření, a to ať už na společném díle, či na jednotlivých dílech dětí. Vzájemná motivace dětí ve skupině, tak udržuje zaujetí pro činnost a je podpůrným prostředkem motivace pedagoga.

2.3 MOTIVACE VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

„*Cílem motivace ve výtvarné výchově je vzbuzení zájmu dítěte o výtvarnou činnost.*“¹⁴

Pedagog by měl umět vtáhnout dítě do procesu, získat si jeho pozornost a probudit v dítěti

¹³ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. 2.*, rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3. s. 61

¹⁴ HAZUKOVÁ, Helena a Miloslava JÍROVÁ. *Výtvarná výchova v mateřské škole.* Praha: Vydavatelství Naše vojsko, 1988. s. 23

tvůrčí činnost a podpořit kreativitu. „Zprostředkovat dojmy a zážitky, vyjasňovat a obohacovat dětské představy, oživovat poznatky.“¹⁵ Motivace ze strany pedagoga však nesmí být na druhou stranu příliš zdlouhavá, mohla by vést u dítěte naopak k únavě a poklesu zájmu. Záleží také na zvoleném námětu výtvarného úkolu, zda je pro děti blízký a přiměřený věku. Proto vždy volíme náměty vhodné pro cílovou věkovou skupinu, a tak technicky zaměřené, aby splnily námi stanovené cíle. Námětem výtvarných činností může být například pohádkový příběh, umělecké dílo ať už z oblasti výtvarné, divadelní či hudební, vlastní zážitek, vztahy a další. Jednou z motivací je jistě také zvolená výtvarná technika, které se dětem jeví hned na první pohled přitažlivá např. použitými pomůckami, materiálem a probouzí u nich zvědavost. Platí tedy že: „Dobře zvolený námět nebo zajímavá technika může splnit úlohu pozitivní motivace.“¹⁶ Důležitou stránkou je také dle Uždila a Razákové, slovní působení učitele během činností a společné slovní hodnocení po aktivitě, které obzvláště u starších dětí, vede k toleranci vůči výtvarným projevům ostatních. „Začínají mezi sebou o výsledcích hovořit, hodnotit a oceňovat je.“¹⁷ Proto slovně dítě v jeho činnosti podporujeme, využíváme metody reflektivního dialogu. Není ovšem vždy na místě stále na dítě mluvit, pedagog by měl vycítit, kdy dítě jeho podporu pro udržení motivace potřebuje a kdy je naopak zapotřebí nechat dítěti klid a prostor k jeho práci. Přehnaná slovní motivace by mohla u dítěte odpoutat pozornost od jeho činnosti nebo také obtěžovat natolik, že činnost pro dítě přestane být zajímavá. Je to vždy individuální k jednotlivci, ke skupině a samozřejmě i k výukové hodině. I Roeselová uvádí že: „účinná motivace nesmí být ani chladná, ani jednotvárná – od hodiny k hodině se mění přístup, využívají se různé prostředky“¹⁸. Také z pohledu Hazukové: „vše, co učitel dělá nebo říká v jednotce výtvarné výchovy, nejen při jejím zahájení, ale i v průběhu a závěru, může být

¹⁵ UŽDIL, Jaromír a Emilie ŠAŠINKOVÁ. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. s. 138

¹⁶ HAZUKOVÁ, Helena a Miloslava JÍROVÁ. *Výtvarná výchova v mateřské škole*. Praha: Vydavatelství Naše vojsko, 1988. s. 23

¹⁷ UŽDIL, Jaromír a Dagmar RAZÁKOVÁ. *Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961. S. 71

¹⁸ ROESELLOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: PeF UK, 2003. ISBN 80-7290-121-4. s. 17

*důležité pro vzbuzení žádoucích potřeb žáků a vytvoření sociálně příznivé atmosféry pro jejich uspokojení.*¹⁹

V metodických příručkách často nenalezneme ve struktuře přímo motivaci, ale jakýsi postup úkolu, didaktické zadání, ve kterém se motivace jako jeden z bodů postupu skrývá a je spjata s použitou metodou zadání a didaktickými zásadami. Z metod při výtvarné výchově je využíváno metod slovních a to vyprávění, rozhovorů, vysvětlování. Názorných metod, kdy děti pozorují ať už záměrně při demonstraci výtvarné činnosti a techniky, nebo náhodně např. při vycházce do přírody. Dále také praktických metod, kde je velký prostor k samostatnosti a získávání praktických zkušeností. Nezastupitelné místo mezi metodami má také **výtvarná hra a experiment**, které jsou přirozenými metodami vedoucími u dětí k rozvoji jejich výrazových schopností.

2.3.1 VÝTVARNÉ NÁMĚTY

Jak již bylo zmíněno, námět ve výtvarné výchově má silně motivační funkci. *„Je ovšem třeba si uvědomit, že každý námět, který učitelku napadne, nemusí být pro výtvarné činnosti vhodný, „nosný“. Není-li o čem vyprávět (tzn. chybí zážitek, představa a potřeba), k zajímavému výtvarnému sdělení nemůže dojít.*²⁰ Z toho vyplývá, že výtvarný námět by měl nejlépe vycházet ze zážitků dětí, být reakcí na prožitou situaci, zkušenost nebo společné kulturní setkání jako jsou karnevaly, sportovní události, oslavy konané tradičně v mateřské škole nebo v obci, ale i v rodině dítěte. Můžeme vytvářet náměty i z běžných činností, které děti realizují v mateřské škole nebo doma. V takovém případě je to dle Hazukové **námět popisný**, který: *„by měl naznačovat, sdělovat, o co v úkolu jde.*²¹ Další možností, kterou Hazuková uvádí je námět motivační, ten: *„má učinit výtvarný úkol pro žáky přitažlivý, povzbudit jejich zájem, zvědavost.*²² **Motivační námět** bývá s nádechem pohádky, tajemství, zní poeticky či humorně, aby u dětí vyvolal fantazijní představy a touhu se do úkolu pustit. *„Ačkoli úkol je formulován obvykle pro celou skupinu dětí stejně, představy,*

¹⁹ HAZUKOVÁ, Helena. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I.* Praha: PedF UK, 1994. s. 20

²⁰ HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání.* Dotisk 1. vydání. Praha: Raabe, 2011. ISBN 978-80-87553-30-5. s. 62

²¹ HAZUKOVÁ, Helena. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I.* Praha: PedF UK, 1994. s. 20

²² HAZUKOVÁ, Helena. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I.* Praha: PedF UK, 1994. s. 20

kteřé námět vyvolá, jsou vždy individuální či aspoň individualizované.“²³ Právě v této chvíli se projeví individualita dítěte, o které se tolik hovoří, kterou je třeba podpořit a nechat volný průběh výtvarnému projevu dítěte. Nadšení, které je u dítěte námětem vyvoláno, mu dodává energii a motivaci pracovat na výtvarném úkolu. Výtvarný úkol, se tím stává pro dítě smysluplný, tím spíš je-li námět blízký jeho srdci. Děti samy si také rády volí náměty. Jsou to často takové, které pro ně mají nějaký citový význam, jsou obohacené citovou motivací. Je to nejčastěji při volné tvorbě, nebo spontánních dětských hrách, kdy děti zobrazují různé dárky pro své blízké nebo přání na základě vlastních zkušeností dětí a prožívaných vztahů.

Náměty a ukázky dětských prací nalezneme v publikaci *Námět ve výtvarné výchově*.²⁴ Jednotlivé náměty jsou zde uskupeny do tematických okruhů a vychází z témat lidského života a světa kolem nás.

2.3.2 MOTIVAČNÍ POHÁDKY A KONTAKT S UMĚLECKÝM DÍLEM

Motivační pohádky a kontakt s uměleckým dílem se také v odborných zdrojích uvádí jako motivační prostředek. Pedagog má tak k dispozici publikace s konkrétními příklady výtvarných činností, kde je uvedena metodika realizovaných námětů s odkazy na umění a kulturu. Např. v publikaci *Výtvarné čarování* uvádějí autoři výtvarné činnosti, které zahajují **motivačními pohádkami**.²⁵ Ty se přímo vážou k výtvarnému úkolu a zcitlivují děti pro vnímání výtvarných jevů. Děti jako kdyby vstoupily do pohádky, do příběhu, situace a odžívají si svůj vlastní příběh navozený těmito motivačními pohádkami. Děti jsou dále vybízeny slovními i obrazovými podněty k fantazijní kresbě. Popis námětů je podrobný a doplněn také o fotografie průběhu tvorby a výsledných prací. Motivaci dětí skrze přímý **kontakt s uměleckým dílem** uvádí Rochovská a Krupová v publikaci *Umělci v mateřských*

²³ HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Dotisk 1. vydání. Praha: Raabe, 2011. ISBN 978-80-87553-30-5. s. 62

²⁴ ROESELVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995. ISBN 80-238-3744-3.

²⁵ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené vydání. Praha: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-079-1.

školách. Autorky pracují s verbální a vizuální interpretací uměleckých děl. Využívají zde názorných a demonstračních metod, ale také výtvarné hry a experimenty.²⁶

2.3.3 VÝTVARNÉ HRY A EXPERIMENT

Výtvarná tvorba v mateřské škole může mít různé podoby. Silně motivující jsou pro děti výtvarné hry a experiment. Je mezi nimi jen nepatrný rozdíl, z mého pohledu do sebe silně prostupují a mohou se prolínat, být svoji vzájemnou součástí, a to právě u předškolních dětí, kde je hra převládající složkou. „Pro výtvarnou hru bývá obvykle stanoveno jedno nebo více „předběžných“ pravidel (v závislosti na věku, vyspělosti žáků a dalších důležitých okolnostech), někdy i námět. Další pravidla mohou být dotvářena až v průběhu hry.“²⁷ Ve výtvarných hrách převažují emoce a je v nich nejdůležitější prožitek. Hry s barvami, jejich míchání, zapouštění, to, jak do sebe barvy prostupují, to vše obvykle děti fascinuje. Pedagog je může při takovýchto činnostech vybízet k zamyšlení otázkami vedenými k vyjádření např. volby barev, sytosti, odstíny nebo vztahy mezi barvami a zde se právě potvrzuje úzká souvislost mezi výtvarnou hrou a experimentem. Činnost, která začala jako výtvarná hra, má v sobě prvky experimentu. Hravá setkání s barvami představuje K. Cikánová v *publikaci Malujte si s námi*. Autorka zde uvádí konkrétní náměty na výtvarné činnosti, možné příležitosti k setkání se s barvami, vnímání jejich vlastností, nejen barvy a odstínů, ale také struktury, kterou zanechávají na ploše. V publikaci také popisuje, jak barvy působí, jaké vyvolávají nálady, představy, jak k nám vlastně promlouvají a že jejich vnímání je zcela individuální. Autorka využívá barev k motivaci výtvarné činnosti např. počátečním rozhovorem o přiřazení barvy k oblíbenému knižnímu žánru dětí a uvádí: „že motivace pocitového vyjádření oblíbené četby barvou tvoří nenásilný přechod od konkrétní malby pohádek k abstraktní malbě.“²⁸ Publikace je určena pro práci s dětmi mladšího školního věku, ale lze ji jako inspiraci využít i pro děti věku předškolního.

Výtvarný experiment oproti výtvarné hře daná pravidla mít nemusí, pouze je zadán úkol a je zapotřebí nalézat řešení, která dítě dovedou k cíli. Výtvarným experimentem získávají

²⁶ ROCHOVSKÁ, Ivana a Dagmar KRUPOVÁ. *Umělci v mateřské škole: aktivity zaměřené na interpretaci výtvarného umění*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1120-4.

²⁷ HAZUKOVÁ, Helena. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově II*. Praha: PedF UK, 1995. s. 10

²⁸ CIKÁNOVÁ, Karla. *Malujte si s námi*. Vydání druhé. Praha: Aventinum, 1996. ISBN 80-85277-84-0. s. 28

děti zkušenosti, které nemůže pedagog hodnotit z hlediska úspěchu nebo výkonu, protože každý experiment je pro dítě poznáním. Děti zde zkoumají, bádají a můžeme říci, že zde platí, že nic není špatně. „Zjednodušeně řečeno je experiment zaměřen převážně na poznávací procesy.“²⁹ Děti tak nalézají možnosti tvorby, ať už možnosti známe či zcela nové. Získanými zkušenostmi se u nich vytváří pracovní návyky, děti citlivě přistupují k výtvarnému materiálu a nabytými zkušenostmi se jim otevírají možnosti jejich výtvarného projevu. To potvrzují také autorky metodické příručky *Výtvarná výchova v mateřské škole*, Jakoubková, Packová, Pejšová, které uvádí že: „Při výtvarných hrách a experimentu si děti osvojí dovednosti zacházet s výtvarným materiálem, které se pak stávají technickým východiskem pro vlastní zobrazovací činnost v zaměstnání.“³⁰ Můžeme říci, že výtvarným experimentům se děti věnují spontánně, ve volné tvorbě, již při prvních pokusech o výtvarný projev.

Praktické příklady výtvarných her a experimentů uvádí Hazuková v příloze č.1 a 2 v metodické příručce *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově II.*, kde je uvedena i struktura jednotlivých výtvarných úkolů. Další praktické ukázky, ze kterých může pedagog čerpat, uvádí např. metodika *Umělci v mateřské škole* s podnázvem: *aktivity zaměřené na interpretaci výtvarného umění* autorem Rochovské a Krupové. Zde jsou náměty výtvarných her v souvislostech se setkáním s dílem výtvarných umělců a jejich možné interpretace.

2.3.4 ZÁŽITKOVÉ AKTIVITY, PROŽITEK

Zážitkové aktivity ve výtvarné výchově jsou zaměřené na prožitek, na cestu k výtvarnému dílu, na proces, a ne pouze na výsledek. Realizace takových aktivit přináší dětem hluboké prožitky. „Děti mají tendenci uspokojivé prožitky opakovat a obměňovat a užívat si jejich tvorbu.“³¹ Jedinečné zážitky každého dítěte pak ovlivňují jeho tvorbu. Dítě je pohlceno tvořivým procesem, který je v tu chvíli důležitější nežli to, jak bude vypadat výsledek. Důležitost tvořivého procesu popisuje i Holeček, který uvádí že: „v tvořivém procesu není

²⁹ HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Dotisk 1. vydání. Praha: Raabe, 2011. ISBN 978-80-87553-30-5. s. 45

³⁰ JAKOUBKOVÁ, Věra, Juliána PACKOVÁ a Jiřina PEJŠOVÁ. *Výtvarná výchova v mateřské škole: dílčí metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy*. Praha: Naše vojsko, 1988. s. 20

³¹ PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4. s. 102

pro rozvoj žákovy osobnosti ani tak důležitý vlastní výsledek, jako spíše průběh tohoto procesu rozvoje kreativity“³². Čímž potvrzuje souvislosti zážitku, prožitku a kreativity neboli tvořivosti. Tímto zážitkovým pojetím vzdělávání se zabývá artefiletika, výtvarný směr, který vychází především z osobního prožitku, respektuje přirozené potřeby dítěte a staví také na některých principech arteterapie. „Artefiletika navazuje na dobrou tradici české výtvarné výchovy, založené především na rozvoji tvořivosti dítěte. Artefiletika však koncepci tvořivosti obohacuje a novým způsobem ji rozvíjí jak ve vztahu k dětské osobnosti, tak i ve vztahu k výtvarné kultuře.“³³ Tento směr také vychází z výtvarných, hudebních, tanečních a dalších kulturních projevů. Je zaměřen na zážitek a prožitek při tvorbě, po kterém následuje reflektivní dialog mezi zúčastněnými. Propojením výtvarné, hudební a dramatické výchovy, těchto esteticko – výchovných disciplín, které se prolínají, navazují na sebe, získáme fakt, že: „jedna disciplína může vytvářet motivační podporu pro druhou“³⁴. Což je také jedním ze záměrů RVP PV. Propojit oblasti vzdělávání, neoddělovat je od sebe a zaměřit se na mezioborové souvislosti, kdy jedna činnost rozvíjí více oblastí. Praktické příklady z artefiletiky vhodné pro předškolní děti uvádí např. Slavíková, Hazuková, Slavík v publikaci *Výtvarné čarování*. Jedná se o náměty, které jsou ověřené v praxi a odpovídají požadavkům pro předškolní vzdělávání. Další publikací obsahující náměty pro předškolní děti je *Dívej se, tvoř a povídej!* od autorů Slavíková, Slavík, Eliášová. Autoři zde uvádí i soubor výrazových etud, které mohou být řekněme takovými rituály, naladěním, uvolněním před hlavní vzdělávací činností.

U takového zážitkového vzdělávání je důležitý reflektivní dialog, který je způsob zprostředkování prožitku ostatním. „Artefiletika považuje dialog, který následuje po výrazové hře, za její potřebný doprovod, jemuž výtvarná výchova má věnovat pozornost.“³⁵ Tento dialog nazývá reflektivní: „protože se obrací zpět k minulým zážitkům a hledá v nich

³² HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3704-1. s. 51

³³ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené vydání. Praha: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-079-1. s. 8

³⁴ PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4. s. 102

³⁵ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené vydání. Praha: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-079-1. s. 156

*poznání*³⁶. Z této komunikace může vzejít další výtvarná aktivita, která vyplyne z prožitku dítěte a dalo by se říci, že namotivuje k další činnosti. Reflexe dětí nad prohlíženým obrázkem odkryje pocity prožívané při tvorbě a záměry dítěte zachytit, přání či vzpomínku. Dítě pojmenuje objekty, linie, čímž jim dá určitou podobu. „*Od té chvíle je výtvarný projev dítětem objeven jako zdroj výjimečných zážitků, v nichž se probouzejí vzpomínky a ukrytá přání.*“³⁷ Reflektivní dialog se tedy zdá být nedílnou součástí výtvarné výchovy vůbec, ne pouze v zážitkových aktivitách. Je jakousi výpovědí o dětském výtvarném záměru, nejen pro pedagoga, ale i pro ostatní zúčastněné. „*Pomáhá vytvořit prostředí porozumění pro různá pojetí a způsoby řešení.*“³⁸ V mateřské škole se zdá být dostatečný prostor pro využití reflektivního dialogu ve výtvarné výchově, zde totiž má pedagog po rodinném prostředí k dítěti nejbližší, je s dítětem v blízkém kontaktu po celý den. Většina dětí má potřebu se slovně ke všemu vyjádřit, nejlépe vše paní učitelce sdělit, může to být i z důvodu nedostatečného prostoru pro slovní projev v rodině. Reflektivní dialog umožňuje dítěti sebepoznávání a poznávání vzájemně mezi ostatním v dané skupině. Odhaluje se díky němu dětské osobité výtvarné pojetí a vnímání zážitků a umění. Děti v předškolním věku nejsou ještě ovlivněny konvencemi a jejich výtvarný projev i hodnocení bývá v reflektivním dialogu spontánní.

2.4 NÁROKY KLADE NÉ NA PEDAGOGA PŘI VÝUCE VÝTVARNÉ VÝCHOVY

V souvislosti s výše zmíněným můžeme hovořit o tom, že pedagog by měl být odborníkem nejen v oblasti pedagogické a psychologické. Měl by také ale obdařen i citem pro výtvarnou tvorbu a v neposlední řadě mít vřelý vztah k dětem. Výhodou jeho osobnosti je zajisté také schopnost tvořivosti a pochopení tvořivosti dětské, což platí pro předškolního pedagoga obecně. Osobnost pedagoga výtvarné výchovy, by neměla zastínit osobnost dítěte. Je tím myšleno neupřednostňovat ve výtvarné tvorbě své potřeby na úkor potřeb dětí. Pedagog by měl vycházet z toho, že předškolní děti nemají ještě srovnatelné zkušenosti, ale to

³⁶ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené vydání. Praha: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-079-1. s. 156

³⁷ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené vydání. Praha: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-079-1. s. 157

³⁸ KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-667-3. s. 63

vyvažují bohatou fantazií, která dospělým už může chybět. Roeselová o osobnosti učitele výtvarné výchovy hovoří takto: „*Tvůrčí osobnost s vyhraněným vztahem k životu a k umění, vzdělaný a eticky cítící člověk s aktivním přístupem k dítěti, plný citu, humoru, rozvahy a fantazie, a výtvarník s tvůrčím přístupem k umělecké tvorbě i k výtvarné výchově.*“³⁹

Můžeme říci, že pro výuku výtvarné výchovy je důležité znát různé výtvarné techniky, pomůcky, které je možné dětem nabídnout a které se odvíjí od potřeb, které v sobě nese výtvarný námět, ale na prvním místě je umět u dětí probudit touhu k tvorbě. Umět se vcítit do dětské duše, ale také sám v sobě v tomto směru dětskou duši pěstovat. Umět si užívat společně s dětmi výtvarné tvorby a nejen děti, ale i sám sebe provokovat reflektivními otázkami spojenými s výtvarnou tvorbou. O tom hovoří i Slavíková, Hazuková, Slavík v souvislosti s předpoklady pedagoga vedeného zážitkové vzdělávání s prvky artefiletiky. Kteří doporučují vyučujícím artefiletiky projít speciálními zážitkovými a odbornými kurzy. Uvádí přesně že: „*To je předpoklad hlubšího sebepoznání, prohloubení empatických schopností, rozvíjení imaginace a jiných dispozic potřebných pro tento typ výchovné práce.*“⁴⁰ A můžeme říci, že toto tvrzení platí obecně pro vyučující výtvarné výchovy.

2.4.1 PODNĚCOVÁNÍ KREATIVITY DÍTĚTE

Kreativita neboli tvořivost je: „*schopnost pro níž jsou typické takové duševní procesy, které vedou k nápadům, řešením, koncepcím, uměleckým formám, teoriím či výrobkům, jež jsou jedinečné a neotřelé*“⁴¹. Dle Holečka obecně rozlišujeme dva druhy tvořivosti:

„Objektivní, která přináší dosud neznámé, nové a společensky hodnotné výtvary. A subjektivní, kdy jedinec vytváří produkt, který je nový pouze pro něho samého.“⁴² Oba tyto druhy tvořivosti je možné nalézt v mateřské škole při výtvarných činnostech.

Tvořivost posouvá činnost a samotný výsledek na vyšší úroveň. Dle Uždila je tvořivost: „*významná lidská vlastnost, která umožňuje jít nezvyklými cestami k nečekaně dobrému*

³⁹ ROESELVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: PedF UK, 2003. ISBN 80-7290-121-4. s. 6

⁴⁰ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené vydání. Praha: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-079-1. s. 9

⁴¹ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7778-303-X. s. 631

⁴² HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3704-1. s. 49

*výsledku, umět reagovat na životní situace nově, nešablonovitě*⁴³. Což se také ukazuje na dětských pracích, u těch dětí, kterým je ponechána volnost ve výtvarném projevu a nejsou tlačeny do šablonovitosti, která stále v mateřských školách přetrvává. Uždil také hovoří o tom, že tvořivost a tvořivá cesta k výsledku přináší jedinci vnitřní uspokojení. Uspokojení z vlastní vynalézavosti. Což je z psychologického hlediska uspokojení potřeby seberealizace.

Kreativní dítě si jistě zaslouží také pozornost pedagoga. Neměla by být u něj opomenuta motivační část. Mylně se můžeme domnívat, že takovému dítěti bude stačit např. pouhé přečtení pohádky a více si jej nemusíme všímat, protože jistě má již na mysli spoustu nápadů a poradí si samo. Takové dítě potřebuje také vyslechnout a podpořit, dalo by se říci spíše usměrnit, může se totiž stát, že v přemíře svých nápadů, by vznikl chaos a dítě by najednou nevědělo, který nápad zvolit a motivaci by tím ztratilo. Tento chaos by jej unavil, vyčerpal a dítě pak tímto vyvolaným stavem ztrácí chuť do díla. Jistě kreativní dítě, stejně jako jiné, potřebuje podpořit motivací a širokým výběrem technik a pomůcek. „*Velký význam má i tvořivá atmosféra výchovných a vyučovacích zařízení, způsob, jakým si žák osvojuje látku, zda je v didaktickém ohledu zohledněna jeho invence a spontaneita, nebo zda se musí jen přizpůsobovat požadavkům.*“⁴⁴ V neposlední řadě je také na místě zvážit a přijmout jeho návrhy možností, které i nás, jako pedagogy posouvají kupředu v naší práci, neustále podporují náš profesní růst a stále ukazují, jak je důležitá tolerance vůči něčemu novému, odlišnému a neotřelému.

2.5 NÁVAZNOST VÝTVARNÉ VÝCHOVY NA RVP PV

V dokumentu RVP PV není vždy konkrétně uveden obsah pro výtvarnou výchovu. Pedagog musí z jednotlivých vzdělávacích oblastí vybrat to, co splňuje požadavky vzdělávacích cílů, nabídky a očekávaných výstupů směrem k výtvarné výchově, hledat souvislosti mezi jednotlivými složkami uvedenými v dokumentu a obsahem výtvarné výchovy. Při hlubším prostudování jednotlivých vzdělávacích oblastí zjistíme, že tyto souvislosti nalezneme v každé z pěti vzdělávacích oblastí. Konkrétní příklady naplňování jednotlivých vzdělávacích

⁴³ UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. 5., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7. s. 104

⁴⁴ UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. 5., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7. s. 104

oblastí RVP PV při výuce výtvarné výchovy, jsou uvedeny v příloze této práce, u základního popisu jednotlivých výtvarných úkolů, kde v přípravách na výuku výtvarné výchovy provádím analýzu očekávaných výstupů RVP PV.

Dále jsou v RVP PV uvedena „specifika předškolního vzdělávání metody a formy práce“⁴⁵, kde je zmínka o důležitosti volby hravých činností, které vedou děti k touze objevovat, tj. měly by být motivační. Píše se zde že: „Je vhodné využívat prožitkového a kooperativního učení, které je založeno na přímých zážitcích dítěte.“⁴⁶ Což také souvisí s výtvarnou výchovou v MŠ.

⁴⁵ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018. s. 7[cit.2020-04-10]. Dostupné z<http://www.msmt.cz/file/45304/>

⁴⁶ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018. s. 8[cit.2020-04-10]. Dostupné z<http://www.msmt.cz/file/45304/>

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část mé bakalářské práce je kvalitativní výzkumnou sondou s prvky akčního výzkumu. Na základě výzkumu, který provedu ve své vlastní výuce, stanoveného cíle a nasbíraných dat, zformuluji doporučení o vhodné motivaci předškolních dětí při výtvarné výchově.

Stanovím cíl výzkumu a výzkumné otázky, na které budu hledat odpovědi v datech, která nasbírám v reflektivních bilancích. Použiji metodu otevřeného kódování.

3.1 CÍL VÝZKUMNÉ SONDY

Cílem mé výzkumné sondy je rozpoznat a popsat různé způsoby motivace ve vlastní realizované výuce a s oporou o tato zjištění formulovat doporučení pro učitele a studenty učitelství MŠ.

3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

3.2.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Jakým způsobem učitel motivoval děti pro výtvarné činnosti v realizované výuce?

3.2.2 DÍLČÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Jak děti reagovaly na výtvarné náměty zadané učitelem?

3.3 METODA VÝZKUMU

3.3.1 METODA SBĚRU DAT

Jako metodu sběru dat jsem zvolila nejvhodnější, vzhledem ke stanovenému cíli výzkumu, metodu reflektivní učitelské bilance. Reflektivní učitelské bilance dle Slavíka: „*jsou příběhy vyučovacích hodin, tj. písemně zachycené čerstvé vzpomínky učitele na tvar jeho pedagogického díla. Jde o volné expresivní vyjádření toho, co se v hodině událo, bez předchozího záměru a výběru jevů, na které má být zaměřena pozornost.*“⁴⁷

⁴⁷ SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3. s. 90

3.3.2 METODA ANALÝZY DAT

Jako metodu analýzy dat jsem zvolila otevřené kódování. Otevřené kódování je: „*Proces rozebírání, prozkoumávání, porovnávání, konceptualizace a kategorizace údajů.*“⁴⁸ Budu postupovat tak, že v textu reflektivních bilancí rozpoznám významové jednotky a označím je kódy, dále tyto kódy roztřídím a interpretuji.

3.4 VÝZKUMNÝ VZOREK

Výzkumná sonda probíhala v MŠ, která se nachází v malé obci v okrese Plzeň-jih. Tato MŠ je jednotřídní a je součástí základní školy. Jedná se o heterogenní třídu 22 dětí v rozmezí 3 – 6 let. Ve třídě převládají děvčata. Skupina dětí, kterou jsem měla k dispozici, byla různorodá, podle jejich denní docházky. Výzkumný vzorek v této práci je moje výuka, kterou jsem plánovala a realizovala v době svých praxí a následně i jako zastupující učitelka v této MŠ. Celkem jsem analyzovala 4 realizované výtvarné úkoly. Náměty jednotlivých úkolů souvisely s tématem právě probíhajícím v MŠ. Při jejich plánování jsem vycházela z tematických celků daných v Třídním vzdělávacím programu mateřské školy, a integrovaných bloků. Motivaci výtvarných úkolů jsem volila s ohledem na věk dětí a dané téma tak, abych mohla posoudit různé motivační prostředky a jejich vhodnost použití u předškolních dětí.

3.5 OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ TEXTU REFLEKTIVNÍCH BILANCÍ

Kódy pro výzkum jsem v textu vyhledávala s oporou o poznatky zaznamenané v teoretické části práce. Vyplývají z motivačních prostředků, které jsem v teoretické části popsala. Stanovila jsem je tedy na základě studia odborné literatury a jsou odrazem mého vnímání, s ohledem na stanovený cíl výzkumu a výzkumné otázky. Nejedná se tedy o kódy teoretické, ale o takové, které vznikly z nashromážděných dat. Vybrané kódy jsem podrobněji definovala, tím je patrné, s čím jsou jednotlivé kódy spojovány, jaký význam reprezentují.

⁴⁸ STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert Boskovic, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

Kódy	Definice
Využití motivační pohádky	Motivace pomocí zhlédnutí, vyprávění, čtení, dramatizace pohádky. Použití pohádkového maskota.
Kontakt s uměleckým dílem	Přímý kontakt s uměleckým dílem v galerii, muzeu. Zprostředkování uměleckého díla pomocí informační techniky, literatury, PC, popis.
Výtvarná hra a experiment	Hra uměle navozená i vzniklá spontánně při výtvarné tvorbě. Zkoumavá činnost dítěte.
Vzájemná motivace ve skupině	Vzájemné povzbuzování mezi dětmi, pozorování práce ostatních.
Vazba na vlastní zážitek	Vlastní zkušenost dítěte v souvislosti s tvorbou a také při vlastní reflexi tvorby. Dítě využívá předchozí zkušenosti ve vlastní tvorbě.
Povzbuzení během tvorby	Povzbuzení slovní i názorné ze strany pedagoga i dítěte.
Návodné otázky	Vybízení otázkami k přemýšlení nad možnostmi tvorby a nad reflexí, zdůvodněním výběru.
Pochvala	Slovní i gestem, mimikou ze strany pedagoga i mezi dětmi.
Soustředění	Vytrvalost, s jakou dítě tvoří. Neschopnost odpoutat se od činnosti a přechodu na činnost jinou.

Spolupráce mezi dětmi	Vzájemná pomoc mezi dětmi související s tvorbou, a to jak mezi jednotlivci, tak i vzhledem k celé skupině či pedagogovi.
Tvořivost	Tvořivá aktivita dětí, jejich vlastní iniciativa, fantazie promítnutá do tvorby. Výběr výtvarné techniky, nástroje a materiál.
Atmosféra	Nálada navozená motivací a vlastní činností. Použité prostředky související s podporou dobré atmosféry. Náhodně vzniklé situace ovlivňující atmosféru.

3.6 REALIZACE VÝTVARNÝCH ÚKOLŮ

Jak už jsem zmínila, výtvarné úkoly jsem realizovala s ohledem na téma, které bylo dáno dle TVP mateřské školy a v rámci tematického celku. Výtvarné činnosti byly součástí mojí výukové přípravy a celé jsem je realizovala sama po dohodě s vedoucí učitelkou mateřské školy. Snažila jsem se o různorodost úkolů a výtvarných činností, aby byla nasbíraná data použitelná a výzkum byl objektivní. Fotografie s krátkým popisem jsou vloženy u příslušných RB, myšlenkové mapy a struktura jednotlivých úkolů jsou umístěny v příloze. U jednotlivých fotografií je uvedený zdroj.

3.6.1 KAŽDÝ ZANECHÁVÁ ZA SEBOU STOPY

Reflektivní bilance

Setkání s akční malbou Evžena Šimery 1. DEN, Otisk houbičkou (Příloha č. I)

Dětem jsem ukázala akční malbu *Evžena Šimery* na PC. Dost těžko pro děti představitelné pouze z obrázků. Musela jsem vše názorně na sobě ukázat, aby si děti udělaly představu, co na sobě cvičenci měli a jak je možné, že za sebou nechávají na papíru stopy. Ptala jsem se jich, jestli vědí, co udělá houba, když se namočí do vody nebo něčeho jiného tekutého. Některé děti řekly, že bude špinavá, pár dětí řeklo, že bude velká, protože se dívají na *Spongeboba*, což je pohádka, kterou sledují v televizi. *Spongebob* je houba, která žije v moři. Tak jsem se jich ptala, jestli je tedy velký, když je pořád ve vodě. To prý ne, ale když

se dostal v jednom dílu do koupelny k nějakému pánovi, tak prý se celý scvrknul, protože ten pán ho nechal položeného na umyvadle a *Spongebob* byl smutný, že nemá vodu. Vedly jsme s dětmi dlouho rozhovor, protože si najednou většina dětí vzpomněla, že tuto pohádku znají a všechny mi jí chtěly vyprávět. Nakonec jsem musela slíbit, že se na pohádku někdy podíváme společně. Tyto rozhovory mi vlastně dost pomohly dostat děti tam, kam potřebuji. Představovaly si cvičence z akční malby jako toho svého pohádkového hrdinu *Spongeboba*. Teď už jen zbývalo jít vše vyzkoušet. Děti zajímalo, co bude houba dělat. Začala jsem mít obavu, aby se situace při samotné činnosti nezvrhla a děti se neválely celé po ploše papíru, protože byly vyprávěním roz dováděné. Pro tento případ jsem je nechala na začátku činnosti převléknout do starého oblečení. Výtvarnou činnost jsem měla naplánovanou realizovat venku na školní zahradě, abych nemusela mít obavu o vzniklý nepořádek, protože to často vnímám jako brzdu při výtvarné činnosti. Některé děti strach z nepořádku i ze znečištění oblečení omezuje ve tvoření. Rozložily jsme s dětmi papír na trávník. Připravila jsem jim naředěné temperové barvy a houbičky a nechala je pustit se do díla. Nejprve děti opatrně tvořily otisky, následně čáry houbičkou, trochu se bály, jestli to je tak, jak si představují. Musela jsem je slovně vybízet a začít tiskat s nimi. To zabralo nejvíc. Po krátké době přešly k otisku dlaní, rozmazávání barev dlaní a pár odvažlivců i k otisku chodidla. To vzniklo čistě náhodou, jak přebíhaly děti po papíru. Napadlo mě, nechat je vyzout, nežli je pořád okřikovat, aby malbu nezničily, jak po ní v botách běhají. Společně se domlouvaly, kde ještě budou tiskat. Celý obraz se postupně začal slévat ve velké skvrny, které pár dětí na závěr pocákalo bílou barvou, kterou jsem jim připravila až na závěr. Prohlížely jsme si společně obraz a povídaly si o něm, co může představovat. V obraze jsme hledaly stopy, které už bylo těžké najít, pouze jsme odhadovaly. Děti v obraze viděly oblohu s hvězdami, dráhy pro autíčka a maminky barevné šaty. Ptala jsem se jich, jestli to bylo stejné jako to, co jsem jim na počítači ukázala. Na akční malbu Evžena Šimery už dávno zapomněly, byly roz dováděné z činnosti. Víc už jsem se jich na podobnost neptala. Zajímalo mě, co je bavilo. Děti na samotné malbě bavil pohyb, což jsem využila při aktivitě 3.den a také nekontrolovatelné cákání barev. To, že byly upatlaní od barev, které jim různě stékaly po ruku, a nejen po nich, protože některé děti houbičku nevyždímalý, chvátaly k ploše papíru, aby tam barvu rozmázly. Někdo tak činil záměrně a patlal se barvou schválně. Musela jsem zasáhnout, protože se zásoby barev velmi rychle zmenšovaly a nechtěla jsem, abychom s nimi plýtvaly.

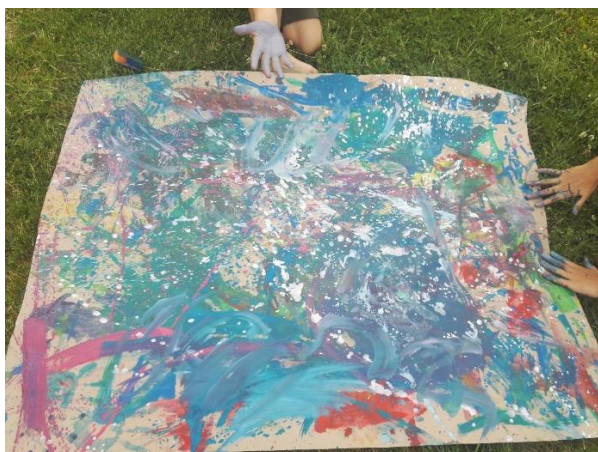

49

(Evžen Šimera, akční malba, 2003)

(obr. vlevo otisk pomocí houbiček; obr. vpravo otisk dlaní a rozmazávání barev houbičkou; foto vlastní)

(obr. vlevo - rozmazávání barev dlaní; obr. vpravo - děti se mezi sebou domlouvají; foto vlastní)

⁴⁹ Artlist - Centrum pro současné umění Praha: Evžen Šimera, foto akční malba 2003 [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/dila/akcni-malba-3224/>

(dokončení obrazu; foto vlastní)

Setkání s akční malbou Evžena Šimery 2. DEN, Otisk rostlin (Příloha č. I.)

Protože děti činnost předchozí den venku bavila, přesunuly jsme se opět na školní zahradu. Byl z počátku trochu problém zvládnout děti v pozornosti. Některé chtěly běžet po zahradě a volně si hrát. Musela jsem je nechat nejprve vyběhat. Jakmile ale viděly, že začínám připravovat barvy, postupně se přidávaly. Hlavně děvčata. Řekla jsem jim, co chystám, že budeme otiskovat rostliny na papír, tak jako tiskneme razítkem obrázky, nebo děláme na podzim otisk listů, to je baví. Dala jsem jim opět nařaděné temperové barvy a k dispozici houbičky a štětce. Tentokrát jsem zvolila kreslicí karton A4. Předem jsem dětem neřekla, jak mají na rostlinu barvu nanášet. Někdo se zeptal, někdo použil rovnou štětec na nanášení barvy. To bylo zdlouhavé. Vysvětlovala jsem, že pomocí štětce dobře pokryjí celý povrch rostliny, i její záhyby. Děti raději namáčely celou rostlinu do barvy, bylo to pro ně pohodlnější. Vzhledem k tomu, že se jednalo převážně o předškoláky, nebyl problém se zadáním úkolu. Vlastně děti samotné postupně napadalo, co dělat. Nemusela jsem je téměř vůbec slovně vybízet. Oproti předchozímu dni byly ukázněnější, což bylo také menším počtem dětí ve skupině. Byly do činnosti ponořené, některé ani neodpovídaly, když jsem se zeptala, co tvoří. Děti k nanášení barev využily i houbičky. Neptaly se, proč jsem jim je

připravila, jen se zeptaly, jestli si je můžou vzít. Nejprve otiskly natřenou rostlinu, nechaly ji přiloženou na čtvrtce a kolem ní houbičkou nanesly jinou barvu. Vznikly hezké kontrasty. Tím mě překvapily, pochválila jsem je za skvělý nápad, to je dost povzbudilo a chtěly tak nanášet barvu pořád. Ptala jsem se jich, které barvy raději použily. Někdo chtěl zelenou, přesně podle barvy rostliny, jiný červenou nebo modrou. Nakonec hodně dětí tisklo barvy přes sebe a ty pak splynuly. Raději vybíraly červenou, zelenou a modrou barvu, také proto, že byla výrazná. Žlutou barvu míchaly s ostatními, aby byla výraznější. Zajímalo mě nanášení barev na rostliny, jak se jim dařilo, natřít rostliny štětcem, protože jsem viděla, že je to nebaví. Při hodnocení vyplynulo, že se jim lépe nanášela barva namočením rostliny rovnou do barvy a na silnější rostlinky štětcem. Některé rostliny bylo těžké otisknout, protože byly příliš slabé, jako například jetel luční. Pro děti byla činnost zajímavá, důkazem bylo to, že si někteří vytvořily více obrázků. Vznikl tím ale také problém, že neurvale trhaly větší množství květin na zahradě a když se jim nelíbily, tak je hned zahodily. Musela jsem je usměrnit. Nabádala jsem je, že jim stačí malé množství rostlin a mohou si je mezi sebou půjčit. Zda by to tak nešlo udělat. Pár dětí to zkusilo. Z obrázků jsme si v trávě udělaly malou výstavu, kolem které jsme chodily a povídaly si o nich. V obrázcích děti viděly např. rozkvetlý záhon, ještěrku, páva schovávajícího se v keři, knoflíky.

(dívka 6let; otisk celé rostliny – jetel luční, otisk listu smetánky lékařské; foto vlastní)

(obr. vlevo chlapec 6let; otisk větvičky smrku ztepilého a listu lísky obecné; obr. vpravo dívka 7let; otisk listu lísky obecné a smetánky lékařské; foto vlastní)

(obr. vlevo dívka 7let; otisk listu bezu černého a kolem něj nanesená barva pomocí houbičky; obr. vpravo děvčata si vzájemně sdělují, co na obrázku vidí - vpravo kočárek, vlevo otisk citronu; foto vlastní)

(ukázka všech prací; foto vlastní)

Setkání s akční malbou Evžena Šimery 3. DEN, Malba v písku (Příloha č. I.)

Využila jsem motivace z předchozích dnů a připomněla dětem cvičence z akční malby Evžena Šimery. Bylo nutné ještě děti více motivovat. Vzpomínaly jsme společně jak také lesní zvěř nechává za sebou stopy ve sněhu či v hlíně. Na to si děti pamatovaly. Snažila jsem se jim napovídat, jak bychom za sebou mohly nechat stopy, když nebudeme mít barvy. Chtěla jsem s nimi malovat do písku, ale potřebovala jsem je k tomu navést. Na zahradě děti hledaly, kde udělat stopu. Bylo sucha, takže nikde žádné bahno, do kterého by bylo možné stopu otisknout. Odkryla jsem pískoviště a řekla jim, že tady můžeme dělat stopy. Některé děti to napadlo a vítězoslavně hlásily, že budeme chodit po písku jako po poli. Uznale jsem přikývla, jak to dobře vymyslely. Přes pískoviště hned běhaly, takže za chvíli bylo pískoviště samá brázda. Vybízela jsem děti, aby zkusily do písku něco namalovat. Děti nejprve jen prsty malovaly do písku. Později se více uvolnily a různě písek hrnuly, skákaly do písku a o to mi v tomto úkolu šlo. Doslova začaly řídit a hecovaly se mezi sebou. Malby takto vytvořené doplňovaly i bábovičkami zapomenutými v písku a domalováním linií prsty. Nalézaly ve vytvořených malbách a liniích různá zvířata, představovaly si, že jsou tam strašidla, stopy dinosaurů, obrů apod. Někdo přesnými tahy maloval stopu ptáka, nebo

medvěda, jiný chtěl do písku otisknout celé své tělo a zajímalo ho, jak bude obraz vypadat, jestli bude poznat, kterou část těla do písku otiskl. Jedna dívka skočila do písku a když se podívala, co svým skokem vytvořila, připomínalo jí to strašidlo a stín jejího těla ji dotvářel tuto představu. Natolik se zapálila do činnosti, že zhruba deset minut stála v písku a hrála si se svým stínem, který tvořil obraz na písku. Děti si tuto aktivitu užívaly, nejvíce je bavilo válet se v pískovišti celým tělem. Být v tuto chvíli v oblecích gymnastů a nanášet barvu celým tělem na papír, vznikl by určitě zajímavý obraz. Musela jsem rychle reagovat a ptát se dětí, co kde v písku vidí. Obraz byl neustále v pohybu, protože děti nezadržitelně neustále někam něco hrnuly, přesýpaly a dokreslovaly. Z dálky mohla celá činnost působit spíše jako nahodilá spontánní hra na pískovišti nežli záměrná výtvarná tvorba.

(dívka 6 let pracuje na stopách medvěda; foto vlastní)

(dívka 6 let dokresluje stopy medvěda; v podkladu jsou vidět dlouhé drápy, které vytvořila otiskem dlaní; foto vlastní)

(chlapec 5 let vytváří otisk celého těla. „Bude poznat, že jsem tam otiskl zadek?“; foto vlastní)

(uprostřed fotky je přišera, která vyplazuje dlouhý jazyk, na jehož konci je otisk dlaně; foto vlastní)

(chlapec 6 let maluje stopu ptáka; foto vlastní)

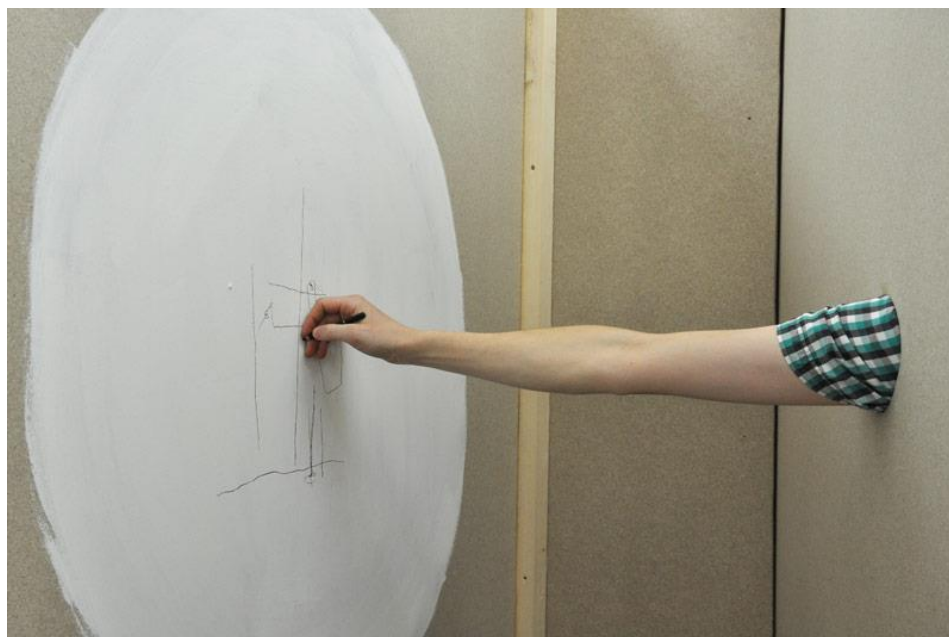
(dívka 5 let si hraje se stínem a povídá si s příšerou; foto vlastní)

3.6.2 JAK TO DOPADNE, KDYŽ MALUJI A NEMOHU SE DÍVAT NA TO, CO MALUJI

Příloha č. II

Reflektivní bilance

Bylo hezky, takže jsem tvorbu naplánovala realizovat opět na školní zahradě. Zjistila jsem, že se tam dětem lépe pracuje, cítí se venku dobře a jsou uvolněné, radostné. Pro mě je to však náročnější na zvládnutí. Děti tam mají mnoho jiných podnětů, které odpoutávají jejich pozornost od tvoření. Možná je to jen o zvyku. Musím je nechat vyběhat. Venkovní pobyt mají spojený s pohybem. Ony už ale tušily, že se bude venku tvořit, viděly, jak nesu ven pomůcky. Ve třídě jsme si předchozí den povídaly o slepém člověku a že určitě nemůže malovat. Přišla na toto téma řeč v souvislosti s týdenním tématem o lidském těle. Hledaly jsme možnosti, jak by to slepý člověk mohl zvládnout. Našla jsem obrázek umělecké dvojice *Böhm a Franta*. Říkala jsem jim, že je to podobné. Že umělci také na obrázek neviděli a přesto malovali. Děti to chtěly vyzkoušet, přišlo jim to nemožné, něco namalovat. Nejprve se některé děti nechtěly do aktivity zapojit. Jen pokukovaly, co se děje a k malbě je vyprovokoval až radostný smích ostatních. Při mé otázce, proč nechtěly jít hned malovat odpovídaly, že nechtěly obrázek zkazit. Když na něj nevidí, nevědí, co malují. Nakonec se předbílaly a chodily malovat vícekrát. Zjistily, že je to těžké, ale může to být zábava. Barvy si nestíhaly vybírat, většinou kamarád, který jim podával štětec, už nějakou barvu vybral a štětec do ní namočil. Jedna z dívek (6 let) se mě ptala, kam má malovat, abych jí poradila. Snažila jsem se vybízet ji, že může kamkoliv, nebo tam, kam dobře dosáhne. Bylo těžké hýbat s rukou a vést linie tak, jak by chtěly, ale děti se nenechaly odradit, nevzdávaly to. Většinou když dítě domalovalo, šlo se hned podívat co vytvořilo a plánovalo co chce ještě namalovat a kam. Při samotné malbě se to ale ne vždy povedlo, ale zklamání nebyly. Často si vzájemně napovídaly a pak se tomu společně smály. Ptala jsem se jich, co na obrázku vidí. Děti viděly v malbě např. panáčka, hada, písmenka, čísla, žábu, Fanyнку z Kouzelné školky a čínské znaky. Vysvětlovaly to tím, že je viděly v knize, nebo ve skutečnost se s nimi setkaly. Děti zjistily, že slepí mohou malovat, ale někdy jim musí někdo poradit, jinak se netrefí na papír.

50

(Böhm a Franta, kresba z výstavy Echolog 2012)

(chlapec 6 let „To jsou písmenka jako na tý polívce co maminka vaří.“; čínské znaky; foto vlastní)

⁵⁰ David Böhm Jiří Franta: výstava Echolog/galerie Jiří Švestka 2012 [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <http://www.bohmfranta.net/2012/echolog-vystavy-2012/>

(nebylo jednoduché trefit se na čtvrtku; foto vlastní)

(dívka 6 let; foto vlastní)

(dívka 6 let; otočení kartonu na šířku, snaha o zaplnění plochy; foto vlastní)

3.6.3 O ČERVENÉ KARKULCE

Příloha III

Reflektivní bilance

Při ranních hrách jsem dětem ukazovala **multimediální slabikář Aleny Kupčikové na PC**. Děti pozorovaly obrázky, líbily se jim. **Četla jsem jim pohádku O Červené Karkulce**, protože ta byla vstupem do začínajícího tematického celku a slabikář byl jen takovou mojí nabídkou k inspiraci pro tvoření. Chtěla jsem s dětmi vytvořit pohádku, ale neřkla jsem dětem, jak by mělo celé naše výtvarné dílo vypadat. **Slabikář byl pestrý a nabízela se možnost**, že by takové mohlo být i společné dílo dětí. Měla jsem trochu obavu, při počtu dětí, zda budu stíhat vše koordinovat a řešit případné konflikty včas, aby nedošlo k větším potyčkám mezi dětmi. **Konflikty vznikaly často, ale nejednalo se o nic dramatického**. Děti si mezi sebou **nechtěly půjčovat pomůcky**, nebo chtěly zrovna pracovat na tom samém a neměly dostatek místa. **Vybízela jsem je ke spolupráci a snažila jsem je nasměřovat třeba k jiné činnosti**, tak, aby každý mohl tvořit. Domlouvala se mezi sebou hlavně děvčata a většina předškoláků. Mladší děti se chodily ptát, co mají dělat, nevěděly. **Překvapily mě prosby o vytvoření šablon na vlka a houby**. Byly zde jisté obavy z nezvládnutí tvaru. Myslím, že je to ovlivněno častou šablonovitostí výtvarných prací. Učitel vše předpřipraví a děti pouze vybarvují. Bohužel se mi nepodařilo děti přesvědčit, aby vlka a houby namalovaly. Šablonu jsem tedy udělala. **Bylo to na přání předškolního chlapce**. Projevil tím vlastně svoji představu. **Jedno děvče, nakreslilo vlka a myslivce podle sebe**. Bylo to hodně tím, že dívka se nechtěla s nikým domlouvat a často si běžně při volných hrách maluje sama. Přišla se zeptat, zda se jí obrázek povedl. **Tak jsem jí pochválila**, bylo poznat, co nakreslila. **I dětem se její obrázek líbil**. **Musela jsem ale uznat, že i vlk podle šablony se povedl**, děti mu domalovaly detaily. Byli tedy vyrobení vlci dva a nastal tím problém, kterého vlka umístíme na výsledný výtvar. **Jeden z chlapců (6 let) vymyslel, že je budeme na nástěnce střídat**. **Má prý dvě sestry a vždycky když se o něco dohadují, tak jim maminka řekne, aby se domluvily tak, aby to nikomu nebylo líto**. **To bylo hezké, děti souhlasily**. Celý obraz děti postupně dodělávaly, pracovaly na něm čtyři dny. Průběžně jsem udržovala motivaci vycházkou do lesa. Udělala jsem jim tam pár hmatových stanovišť, kde si děti vše osahaly. **Bavilo je to, pořád o vycházce mluvíly**. Nasbíraly si v lese přírodniny, které jsme odnesly do školky a postavily si les ve třídě. **Přírodniny neustále zkoumaly, lupou si prohlížely detaily**. **Jednoho chlapce (3 roky) jsem od**

větviček smrku nemohla odtrhnout, porovnával je pořád s obrázky v knize a tvářil se důležitě. Děti měly neustále kolem sebe předměty, které mohla Karkulka v lese spatřit. V závěru jsme si nad hotovým dílem povídaly, co děti na společné práci bavilo. Mladší děti nejvíce bavilo pracovat s temperovými barvami, ať už otisky houbičky, kdy hlavně ty nejmladší děti houbičkou barvu na plochu natíraly, tak malba štětcem a otisk listů. U některých dětí jsem pozorovala, že malují a nesledují svoji práci, ale pokukují po ostatních. Často si pak, ty nedočkavé z nich, vytrhávaly mezi sebou pracovní pomůcky z ruky, někdy se to neobešlo bez slz. Některé děti čekaly a prosily kamaráda o zapůjčení. Při čekání vznikaly situace, že napovídaly, co by ještě mělo na obrázku být a co ono samo chce na tom konkrétním místě namalovat. Bylo to celé jeden velký chaos, poměrně nezvyklý hluk ve třídě, většina dětí tvorbu dost prožívala a předváděla např. jak babička křičí, nebo co je v lese slyšet. Zeptala jsem se jich, co nejčastěji v lese slyší. Odpověděly, že kukačky. Já jsem řekla, že slyším ticho a jestli už ho také někdy slyšely. Jedna z předškoláček mi řekla, že to není slyšet. Zajímavé téma na příště. Namalovat ticho.

(otisk listů, děti pracují každý na svém díle; pouze si mezi sebou půjčují barvy; foto vlastní)

(příprava lesa; chlapec 5 let a dívka 5 let se nejprve domluvili kam obtisknou listy; foto vlastní)

(starší děvčata 5 – 6 let se společně rozhodla, že udělají dům a houby, ale dům děvčata vybarvit nechtěla, ten přenechala vybarvit dívce 4 roky, ta prý chtěla udělat střechu; foto vlastní)

(dívka 4 roky, po předchozí domluvě se staršími děvčaty, vybarvuje střechu; foto vlastní)

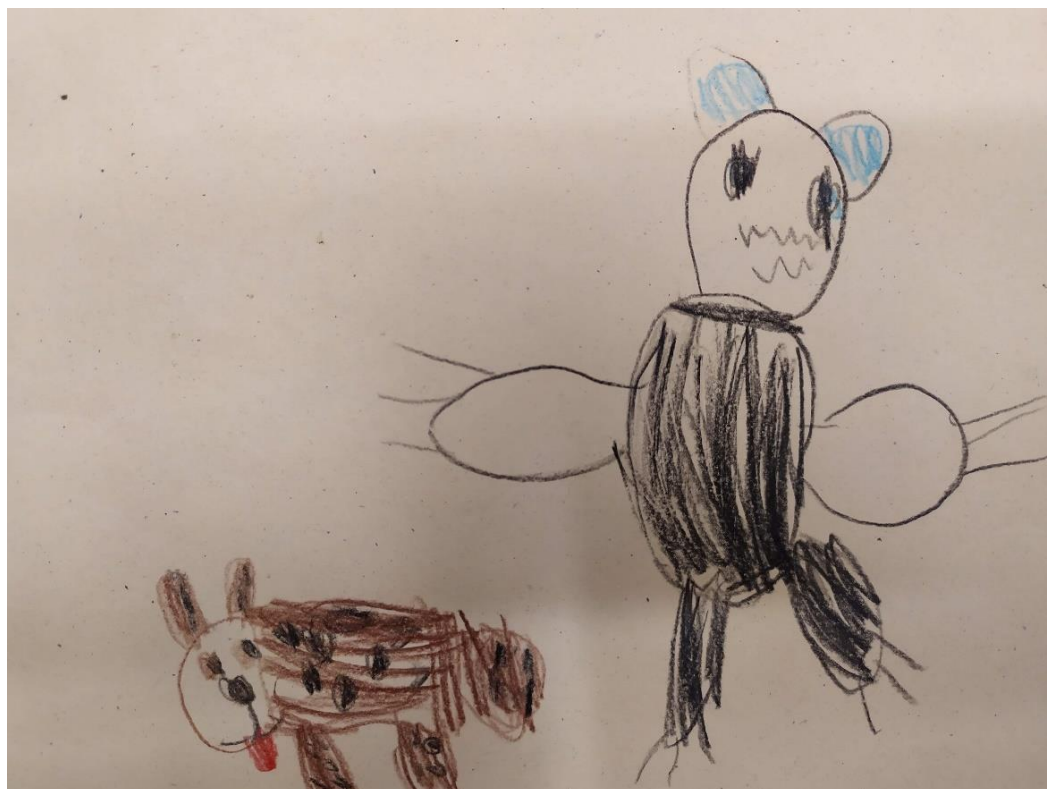
(dívka 4 roky maluje domeček, vedle čeká chlapec 3 roky přál by si udělat okna; foto vlastní)

(chlapec 6 let se chystá obkreslit šablonu vlka; foto vlastní)

(křičící babička; foto vlastní)

(vlk s myslivcem; kresba 4leté dívky; samostatná práce; foto vlastní)

(dokončená pohádka s kresbou vlka a myslivce; foto vlastní)

3.6.4 JAK SE POTKALI

Příloha IV

Reflektivní bilance

Do mateřské školy přišla paní knihovnice, aby dětem představila knihu *O Květušce a tesařkovi*. Z knihy dětem předčítala a ony pozorně poslouchaly. O knize jsme si společně povídaly a děti si prohlédly ilustrace. Při prohlížení ilustrací knihy jsem se dívek ptala, kdyby byly Květuškou, co by dělaly. Což vedlo k zamyšlení a rozhovorům. Každý chtěl říct, co by dělal. Řekla jsem jim, že to mohou zkusit nakreslit. Ve třídě byla ten den samá děvčata a kreslit chtěla všechna. Některá chtěla kreslit přesně to co bylo popsáno v knize. Jiná měla představu neshodující se s příběhem. Překvapila mě potřeba nejmladší dívky (3 roky), neustále o příběhu mluvit. Potřebovala mi vše vysvětlit, aniž bych se jí ptala. Bála se, že by brouk mohl Květušku sníst a že kdyby ona sama byla Květuškou, tak by se s ním určitě nekamarádila. Pojetí kresby další dívky (4 roky), Květuška na královském trůnu, nás přivedlo k úvaze, jestli pařezy v lese nejsou trůny pro lesní krále. Byl to nápad pětileté dívky. Což mě přivedlo k myšlence, předčítat knihu dětem přímo v lese, v přírodě, kde budeme moci vše rovnou pozorovat. K zamyšlení mě přivedla také kresba tohoto děvčete. Je velmi fixovaná na matku a promítla svůj symbol lásky k ní do kresby. Stejně tak uvažování další z dívek (5 let) o příchodu tmy, která opravdu není hned, její vnímání postupného stmívání. Krásně tento moment zachytila kresbou. Bez kladených otázek, by se mohlo získat dojmu, že obrázek pouze nedokončila. Jedna z předškoláček naopak reagovala na moji otázku, zda nebylo vše jinak, s přesností, která mě zaskočila. Řekla jsem přece, že to může být jinak. Tak nakreslila pravý opak. Zjevně jsem jí tím předsunula nevědomky nápad. Překvapilo mě jejich zaujetí při kresbě, nečekala jsem, že vydrží u kresby dlouho soustředěné. Vyprávění nad ilustracemi podpořilo zážitek z četby. Následný dialog s reflexemi ukázal jejich zážitek z příběhu.

(dívka 5 let; Květuška je šťastná, že se zmenšila; černá barva kolem koruny stromu a černá místa v horním pravém rohu znázorňují nastávající večer; tesařík je menší než Květuška, přestože se Květuška zmenšila; foto vlastní)

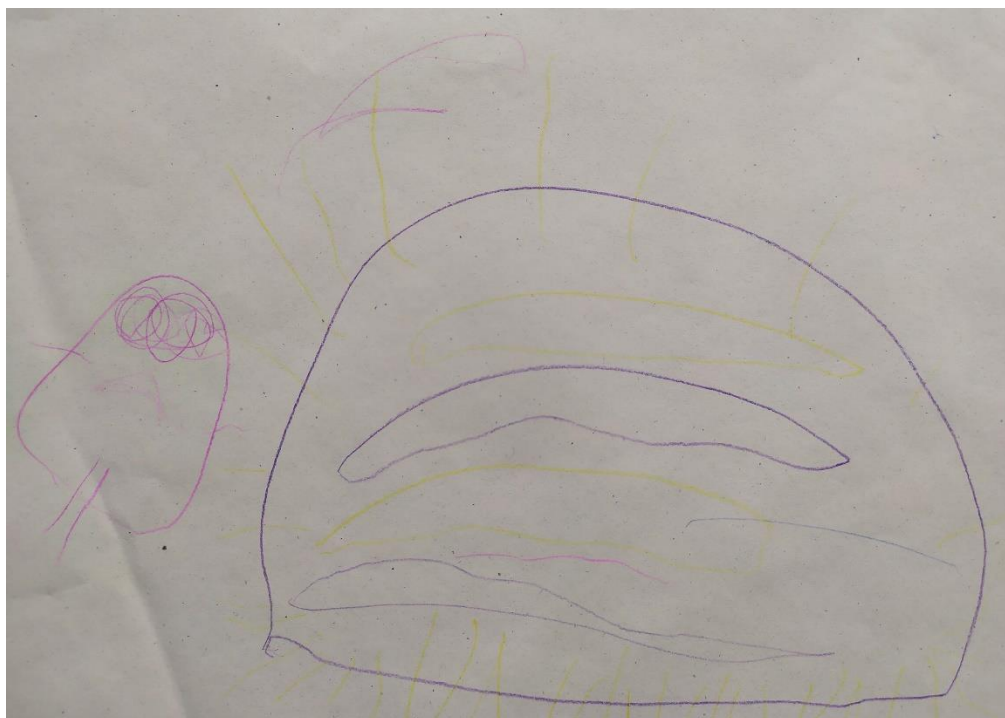
(dívka 4 roky; Květuška sedí na kouzelném pařezu a kolem ní je vše rozkvetlé; foto vlastní)

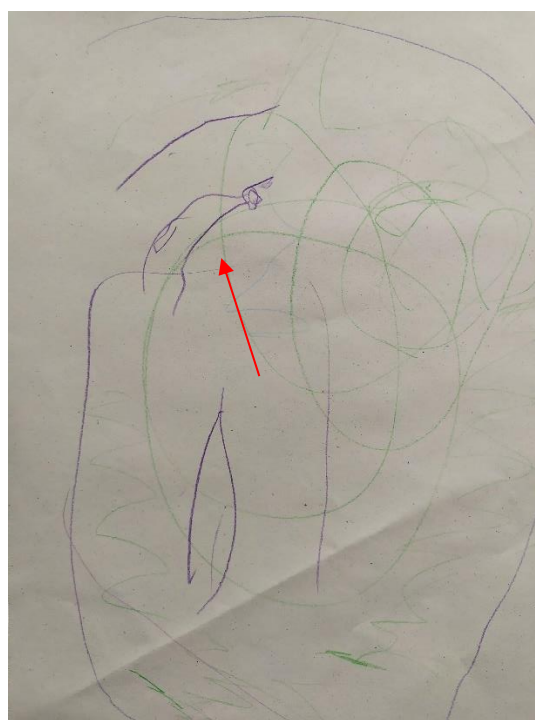
(dívka 4 roky; Květuška se zmenšila, ale její srdce zůstalo velké; foto vlastní)

(dívka 6 let; Květuška je stejně velká jako stromy, zvětšila se; foto vlastní)

(dívka 3 roky; Květuška vlevo se setkává s tesaříkem dubovým vpravo; foto vlastní)

(vlevo dívka 4 roky;Květuška se potkala s tesaříkem; vpravo dívka 3 roky; Květuška zakopla; foto vlastní)

3.7 ANALÝZA DAT

V RB jsem barevně označila úseky, které odpovídaly určeným kódům dle jejich definic, aby byly viditelné. Stala se tak z nich vizuálně výrazná data. Tyto úseky jsem uspořádala podle barevných rozlišení k sobě. Vznikly tak jednotlivé kategorie vystihující svým obsahem jednotlivé kódy. Již při označování úseků se ukázalo, že některé kódy na sebe navazují, potkávají se, dokonce se i kříží, což poukazuje na souvislosti a vztahy mezi nimi. V mnoha případech bylo těžké přiřadit pasáž příslušnému kódu, rozhodnout se, kam více přísluší. Mezi pasážemi byla tenká hranice, dalo by se i říci, že žádná. Vzniklo tak právě na základě vazby mezi nimi a těsné souvislosti. V některých úkolech se kódy opakovaly častěji, jinde byly zastoupeny méně. Bylo to závislé na charakteru jednotlivých úkolů.

Pro představu zde uvádím ukázkou kódů, které na sebe navazovaly, a probíhala mezi nimi jistá vnitřní kódová komunikace.

VÝTVARNÁ HRA A EXPERIMENT + TVOŘIVOST

VÝTVARNÁ HRA A EXPERIMENT + ATMOSFÉRA

VÝTVARNÁ HRA A EXPERIMENT + SOUSTŘEDĚNÍ

VÝTVARNÁ HRA A EXPERIMENT + NÁVODNÉ OTÁZKY

POVZBUZENÍ + ATMOSFÉRA

VZÁJEMNÁ MOTIVACE MEZI DĚTMI + ATMOSFÉRA

MOTIVACE POHÁDKOU + VAZBA NA VLASTNÍ ZÁŽITEK + TVOŘIVOST

KONTAKT S UMĚLECKÝM DÍLEM + NÁVODNÉ OTÁZKY + TVOŘIVOST

3.8 VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ

V této části budu odpovídat na výzkumné otázky na základě zjištěných kódů, které jsem našla v jednotlivých RB. Pro názornost uvádím pod každou výzkumnou otázkou několik příkladů formulací, které jsem k určeným kódům přiřadila. Pro dobrou vizualizaci jsem ponechala barevné označení jednotlivých formulací, které jsem používala při otevřeném kódování.

3.8.1 JAKÝM ZPŮSOBEM UČITEL MOTIVOVAL DĚTI PRO VÝTVARNÉ ČINNOSTI V REALIZOVANÉ VÝUCE

Nejčastěji byl jako hlavní motivace použit kontakt s uměleckým dílem a motivační pohádka. Tato motivace však nebyla vždy jedinou ve výtvarném úkolu. Mohli bychom si ji představit jako středobod motivace, od kterého se postupně odvíjely k dětem další motivační impulsy. Tím bylo např. využití výtvarné hry a experimentu a vazby na vlastní zážitek dětí. Tyto motivační prostředky často vyplynuly ze samotného výtvarného procesu. Na řadu podnětů mohl učitel pružně zareagovat a využít je jako silný motivační prostředek. Motivace dětí byla udržována slovním povzbuzováním, náznakem a gesty. Také návodné otázky doslova děti aktivizovaly k činnosti a tvořivosti a přiblížily jim umělecké dílo. Bylo tedy u výtvarných úkolů postupně využito více motivačních prostředků, které sehrály důležitou roli.

Kódy a jejich formulace

Využití motivační pohádky:

- „Protože se dívají na *Spongeboba*, což je pohádka, kterou sledují v televizi...“
- „Četla jsem dětem pohádku *O Červené Karkulce*.“
- „Paní knihovnice představila knihu *O Květušce a tesaříkovi*. Z knihy dětem předčítala a ony pozorně poslouchaly. O knize jsme si společně povídaly a děti si prohlédly ilustrace. Vyprávění nad ilustracemi podpořilo zážitek z četby.“

Kontakt s uměleckým dílem:

- „Dětem jsem ukázala akční malbu *Evžena Šimery* na PC.“
- „...aby si děti udělaly představu, co na sobě cvičenci měli a jak je možné, že za sebou nechávaly na papíru stopy.“
- „Při ranních hrách jsem dětem ukazovala multimediální slabikář *Aleny Kupčikové* na PC.“
- „Našla jsem obrázek umělecké dvojice *Böhm a Franta*.“
- „...umělci také na obrázek neviděli a přesto malovali.“

Výtvarná hra a experiment:

- „...co udělá houba, když se namočí do vody nebo něčeho jiného tekutého.“
- „...děti přešly k otisku dlaní, rozmazávání barev dlaní a pár odvážlivců i k otisku chodidla.“
- „...děti bavilo nekontrolovatelné cákání barev.“
- „Bylo těžké hýbat s rukou a vést linie tak, jak by chtěly, ale děti se nenechaly odradit, nevzdávaly to.“

Vazba na vlastní zážitek:

- „Musela jsem vše názorně na sobě ukázat.“
- „...tak jako tiskneme razítkem obrázky, nebo děláme na podzim otisk listů, to je baví.“

Povzbuzení během tvorby:

- „Musela jsem děti slovně vybízet.“
- „Jedna z dívek (6 let) se mě ptala, kam má malovat, abych jí poradila. Snažila jsem se vybízet ji, že může kamkoliv.“

Návodné otázky:

- „Tak jsem se dětí ptala, jestli je tedy velký, když je pořád ve vodě.“
- „Zeptala jsem se dětí, co nejčastěji v lese slyší.“
- „Říkala jsem jim, že je to podobné. Umělci také na obrázek neviděli a přesto malovali.“

Pochvala:

- „...pochválila jsem děti za skvělý nápad.“
- „Musela jsem ale uznat, že i vlk podle šablony se povedl.“

Atmosféra:

- „Výtvarnou činnost jsem měla naplánovanou realizovat venku na školní zahradě.“

- „Bylo to celé jeden velký chaos, poměrně nezvyklý hluk ve třídě, většina dětí tvorbu dost prožívala.“
- „Naplánovala jsem realizovat opět na školní zahradě. Zjistila jsem, že se tam dětem lépe pracuje, cítí se venku dobře a jsou uvolněné, radostné.“

3.8.2 JAK DĚTI REAGOVALY NA VÝTVARNÉ NÁMĚTY ZADANÉ UČITELEM

Výtvarné náměty měly převážně popisný charakter, tudíž bylo patrné, o co v úkolu půjde. Což bylo pro děti přiblížením. Jejich reakce byly závislé na popisu námětu učitelem. U využití kontaktu s uměleckým dílem děti po pouhém prohlédnutí díla neměly o námětu vždy hned jasnou představu. Bylo tomu tak u prvního úkolu výtvarné řady *Každý zanechává za sebou stopy*. Až vazba na jejich zážitky, kterou si uvědomily, aktivizovala u dětí tvořivost. Na další výtvarné úkoly této řady pak byla jejich reakce spontánní. Kladné reakce, ale někdy i záporné na námět a činnost, souvisely také s atmosférou, ve které se tvořilo. Velmi dobře se děti cítily, pokud náměty byly realizovány při venkovním pobytu. Také jistá volnost námětů u dětí vyvolávala silné soustředění, přirozenou touhu k tvořivosti a byla pro ně velkým zážitkem. Z takového jejich chování pak postupně v některých situacích vycházela spolupráce a vzájemná motivace.

Kódy a jejich formulace

Vzájemná motivace ve skupině:

- „Společně se děti domlouvaly, kde ještě budou tiskát.“
- „Jeden z chlapců (6 let) vymyslel, že je budeme na nástěnce střídat.“
- „Děti doslova začaly řídit a hecovaly se mezi sebou.“

Vazba na vlastní zážitek:

- „To prý ne, ale když se dostal Spongebob v jednom dílu do koupelny k nějakému pánovi, tak prý se celý scvrkl, protože ten pán ho nechal položeného na umyvadle.“
- „Já jsem řekla, že slyším ticho a jestli už ho také někdy slyšely. Jedna z předškolaček mi řekla, že to není slyšet.“

- „Děti viděly v malbě např. panáčka, hada, písmenka, čísla, žábu, Fanyнку z Kouzelné školky a čínské znaky. Vysvětlovaly to tím, že je viděly v knize, nebo ve skutečnost se s nimi setkaly.“
- „Ony už ale tušily, že se bude venku tvořit, viděly, jak nesu ven pomůcky.“

Soustředění:

- „Děti byly do činnosti ponořené, některé ani neodpovídaly.“
- „Dívka se natolik zapálila do činnosti, deset minut stála v písku a hrály si se svým stínem, který tvořil obraz na písku.“
- „Přírodniny děti neustále zkoumaly, lupou si prohlížely detaily. Jednoho chlapce (3 roky) jsem od větviček smrku nemohla odtrhnout.“
- „Překvapilo mě jejich zaujetí při kresbě, nečekala jsem, že vydrží u kresby dlouho soustředěné.“

Spolupráce mezi dětmi:

- „Společně se děti domlouvaly.“
- „Nabádala jsem je, že jim stačí malé množství rostlin a mohou si je mezi sebou půjčit.“
- „Domlouvala se mezi sebou hlavně děvčata a většina předškoláků.“

Tvořivost:

- „Celý obraz se postupně začal slévat ve velké skvrny, které pár dětí na závěr pocákalo bílou barvou.“
- „Nejprve děti otiskly natřenou rostlinu, nechaly ji přiloženou na čtvrtce a kolem ní houbičkou nanesly jinou barvu.“
- „Bylo to na přání předškolního chlapce. Projevil tím vlastně svoji představu. Jedno děvče, nakreslilo vlka a myslivce podle sebe.“
- „Řekla jsem přece, že to může být jinak. Tak nakreslila pravý opak.“

Atmosféra:

- „Děti byly vyprávěním pohádkového příběhu rozdováděné.“

- „Bylo to celé jeden velký chaos, poměrně nezvyklý hluk ve třídě, většina dětí tvorbu dost prožívala.“
- „...tam se dětem lépe pracuje, cítí se venku dobře a jsou uvolněné, radostné.“
- „Konflikty vznikaly často, ale nejednalo se o nic dramatického, nechtěly půjčovat pomůcky.“
- „Později se děti více uvolnily a začaly řídit.“
- „Děti jen pokukovaly, co se děje a k malbě je vyprovokoval až radostný smích ostatních.“

3.9 SEZNAM DOPORUČENÍ PRO UČITELE

Na základě mé analýzy formuluji v této kapitole doporučení, jak vhodně motivovat výtvarné činnosti dětí v mateřské škole. Těmito doporučeními se chci řídit i do budoucna ve své pedagogické praxi. Zároveň si myslím, že by mohla pomoci učitelům a studentům předškolní pedagogiky.

V první řadě díky mému zjištění se potvrzuje důležitost zvolení vhodného námětu výtvarné činnosti. Motivační námět je vhodné volit tak, aby nesl např. název pohádky, kterou děti dobře znají. Popisné náměty by měly vycházet z činnosti nebo vlastního zážitku dětí. Rozhodně by měl pedagog této vazby na dětský zážitek využít a snažit se z ní vytěžit co nejvíce. Analýza ukázala, že úspěšný vliv na udržení motivace během činností měly v realizované výuce výtvarná hra a experiment. Také atmosféra výtvarné činnosti je pro děti stimulační. Učitel by měl, pokud je to možné, směřovat výtvarné činnosti i do venkovního pobytu dětí v MŠ. Ač se to může z počátku jevit jako náročné, zúročí se toto úsilí ve výtvarné tvorbě dětí. Což bude mít pozitivní vliv i na tvořivost učitele.

K ucelení tohoto doporučení mi pomohly odpovědi na stanovené otázky tohoto kvalitativního výzkumu. Na jehož základě jsem si ověřila, že nejlepší motivací výtvarných činností předškolních dětí je kombinace více známých motivačních prostředků, jak uvádí V. Roeselová. Učitel by se dle mé zkušenosti neměl spoléhat pouze na prvotní hlavní motivaci, ale dle potřeby využít i dalších prostředků.

Učitel nejen v mateřské škole by měl být schopen reflektovat výuku, uzpůsobovat motivační prostředky počtu dětí ve třídě i celkovému založení cílové skupiny a reagovat na situaci. Metody kvalitativního výzkumu, které jsem ve své práci využila, vnímám jako účinný nástroj k porozumění jevům ve výuce a jejímu zlepšování.

ZÁVĚR

Tato práce vedla k mému zamyšlení nad motivací výtvarných činností předškolních dětí a na hlubším prostudování tohoto tématu. Očekávala jsem tímto i jistý posun v mé pedagogické praxi. Ač se může zdát, že je pro předškolní dítě dostatečně motivující pedagogem jednoduché představení činnosti, nebo ukázka díla, opak je pravdou. Pro objasnění této problematiky jsem se musela obeznámit s jednotlivými pojmy a motivačními prostředky. V teoretické části jsem definovala pojem motivace a rozepsala motivaci z pohledu pedagogiky a psychologie, abych objasnila vliv motivace na edukační proces. S oporou o zdroje jsem uvedla, jak poznáme motivované dítě a zabývala jsem se motivací jednotlivce a skupiny, kde jsem uvedla jejich specifika. Dále jsem se věnovala vybraným motivačním prostředkům, které bylo nutné blíže charakterizovat, abych se o tyto znalosti mohla opřít ve výzkumné části.

Praktická část byla kvalitativní výzkumnou sondou s prvky akčního výzkumu, kterému jsem podrobila svoji pedagogickou praxi. Sestavila jsem řady výtvarných úkolů, které jsem zrealizovala v mateřské škole s předškolními dětmi. U každého zrealizovaného výtvarného úkolu jsem podrobila reflektivní bilanci analýze pomocí otevřeného kódování. Kódy jsem zvolila induktivně z nashromážděných dat a přiřadila k nim příslušné pasáže z reflektivních bilancí. Snažila jsem se tak v těchto pasážích rozpoznat různé způsoby motivace výtvarných činností. Pomocí těchto kódů jsem odpověděla na výzkumné otázky, které jsem předem stanovila. Při zpracování této části, jsem došla ke zjištění, že jednotlivé motivační prostředky fungují ve vzájemné vazbě a nejlépe ve zcela přirozeném sledu. Patří mezi ně např. zvolený výtvarný námět, výtvarná hra, experiment a vazba na vlastní zážitek. Na základě těchto mých zjištění, jsem sestavila seznam doporučení pro učitele mateřských škol a studenty předškolní pedagogiky. Věřím, že tato doporučení budou přínosná jak učitelům mateřských škol, tak i nám začínajícím pedagogům MŠ a budou mít pozitivní vliv na naši pedagogickou úspěšnost a profesní růst.

Pokud bych měla možnost realizovat opět podobný výzkum, zaměřila bych se na vliv prostředí na výtvarné činnosti předškolních dětí. Při výzkumu jsem totiž došla k závěru, že

prostředí, ve kterém se děti věnují výtvarným činnostem je silně motivační a má velký vliv na průběh hodiny výtvarné výchovy.

V závěru je nutné podotknout, že tento výzkum má svá limita. Měla jsem k dispozici určitý výzkumný vzorek, jehož složení nebylo závislé na mém výběru. Složení skupiny předškolních dětí bylo heterogenní, dle jejich docházky. Musela jsem vždy vycházet ze skupiny, která byla na každý výtvarný úkol jiná a bylo nutné brát na tyto skutečnosti ohled, co se motivace a náročnosti úkolů týče. Je tedy jisté, že pokud by byl prováděn výzkum s tímto zaměřením na jiném vzorku a s využitím jiných motivačních prostředků, budou se i výzkumná zjištění lišit. Vždy bude takovýto kvalitativní výzkum záviset na těchto faktorech a nesmí při něm dojít ke generalizaci.

RESUMÉ

Bakalářská práce je kvalitativním výzkumem výuky výtvarné výchovy v mateřské škole, zaměřeným na vhodnost motivace výtvarných činností předškolních dětí. V teoretické části práce je na základě studia odborné literatury definován pojem motivace, a to z pohledu pedagogiky a psychologie. Dále jsou v této části uvedeny rozdíly mezi motivací jednotlivce a skupiny a popsány konkrétní motivační prostředky využívané v hodinách výtvarné výchovy. Tyto motivační prostředky jsou pak podrobněji specifikovány. V praktické části je na základě objasnění těchto motivačních prostředků vytvořen seznam kódů, které zastupují konkrétní způsoby motivace předškolních dětí při hodinách výtvarné výuky. Jedná se o motivaci skrze motivační pohádky, kontakt s uměleckým dílem a využití hry a experimentu. Další kódy byly vybrány z charakteristik jednotlivých motivačních prostředků. Hlavní část je věnována analýze, které jsou podrobeny reflektivní bilanci naplánovaných a zrealizovaných výtvarných úkolů. Zjištěná data vyplývající z analýzy jsou východiskem pro vytvoření seznamu doporučení pro učitele mateřských škol a studenty předškolní pedagogiky, jak vhodně motivovat předškolní děti k výtvarným činnostem, aby docházelo ke zkvalitnění této výuky.

SUMMARY

The bachelor's thesis is a qualitative research of teaching art education in kindergarten, focused on the suitability of motivation of art activities of preschool children. In the theoretical part of the thesis, the concept of motivation is defined on the basis of the study of professional literature, from the point of view of pedagogy and psychology. Furthermore, this section presents the differences between the motivation of the individual and the group and describes the specific motivational means used in art lessons. These motivational means are then specified in more detail. In the practical part, based on the clarification of these motivational means, a list of codes is created, which represent specific ways of motivating preschool children in art classes. It is about motivation through motivational fairy tales, contact with a work of art and the use of play and experiment. Other codes were selected from the characteristics of individual motivational means. The main part is devoted to the analysis, which is subjected to a reflective balance of planned and implemented art tasks. The data obtained from the analysis are the starting point for

creating a list of recommendations for kindergarten teachers and students of preschool pedagogy, how to properly motivate preschool children to art activities in order to improve the quality of this teaching.

SEZNAM LITERATURY**Odborné publikace:**

CIKÁNOVÁ, Karla. *Malujte si s námi*. Vydání druhé. Praha: Aventinum, 1996. ISBN 80-85277-84-0.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7778-303-X.

HAZUKOVÁ, Helena. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I*. Praha: PedF UK, 1994

HAZUKOVÁ, Helena. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově II*. Praha: PedF UK, 1995

HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Dotisk 1. vydání. Praha: Raabe, 2011. ISBN 978-80-87553-30-5.

HAZUKOVÁ, Helena a Miloslava JÍROVÁ. *Výtvarná výchova v mateřské škole*. Praha: Vydavatelství Naše vojsko, 1988.

HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3704-1.

HOLEČEK, Václav, Jana MIŇHOVÁ a Pavel PRUNNER. *Psychologie pro právníky: Právnícké učebnice*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-065-9.

JAKOUBKOVÁ, Věra, Juliána PACKOVÁ a Jiřina PEJŠOVÁ. *Výtvarná výchova v mateřské škole: dílčí metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy*. Praha: Naše vojsko, 1988.

KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-667-3.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2. s. 37

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přepracované vydání. Praha 10: TRITON, 2014. ISBN 978-80-7387-830-6. s. 15

- PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-717-8029-4. s. 122
- ROESELOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: PedF UK, 2003. ISBN 80-7290-121-4.
- ROESELOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995. ISBN 80-238-3744-3.
- ROCHOVSKÁ, Ivana a Dagmar KRUPOVÁ. *Umělci v mateřské škole: Aktivita zaměřená na interpretaci výtvarného umění*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1120-4.
- SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově: Artefiletika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3.
- SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upravené vydání. Praha: Albra, 2010. ISBN 978-80-7361-079-1.
- SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1557-8.
- STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.
- UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: Výtvarný projev a psychický život dítěte*. 5., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7.
- UŽDIL, Jaromír a Dagmar RAZÁKOVÁ. *Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961.
- UŽDIL, Jaromír a Emilie ŠAŠINKOVÁ. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
- VÍTOVÁ, Jitka. *O Květušce a tesaříkovi: Prázdniny v hmyzí říši*. Praha: Thovt, 2011. ISBN 978-80-87469-23-1.
- ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha 7: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4590-9.

Internetové zdroje:

Artlist - Centrum pro současné umění Praha: Evžen Šimera, foto akční malba 2003 [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z:

<https://www.artlist.cz/dila/akcni-malba-3224/>

David Böhm Jiří Franta: výstava Echolog/galerie Jiří Švestka 2012 [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z:

<http://www.bohmfranta.net/2012/echolog-vystavy-2012/>

Fotografie Alena Kupčíková. [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Alena_Kup%C4%8D%C3%ADkov%C3%A1

MBA slovník pojmů: Motivace, Pyramida potřeb [online]. [cit. 2020-02-2]. Dostupné z:
<http://www.studiummba.cz/slovník-pojmu/motivace/>

Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [cit. 2020-02-2]. Dostupné z:

https://wiki.rvp.cz/Kabinet/Ucebni_texty/Psychologie_pro_st%C5%99edn%C3%AD_%C5%A1koly/Osobnost_6._-motivace

Multimediální interaktivní SLABIKÁŘ, 2010 [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z:

http://www.dys.cz/slabikar_cz.html

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2020-03-31]. Dostupné z:

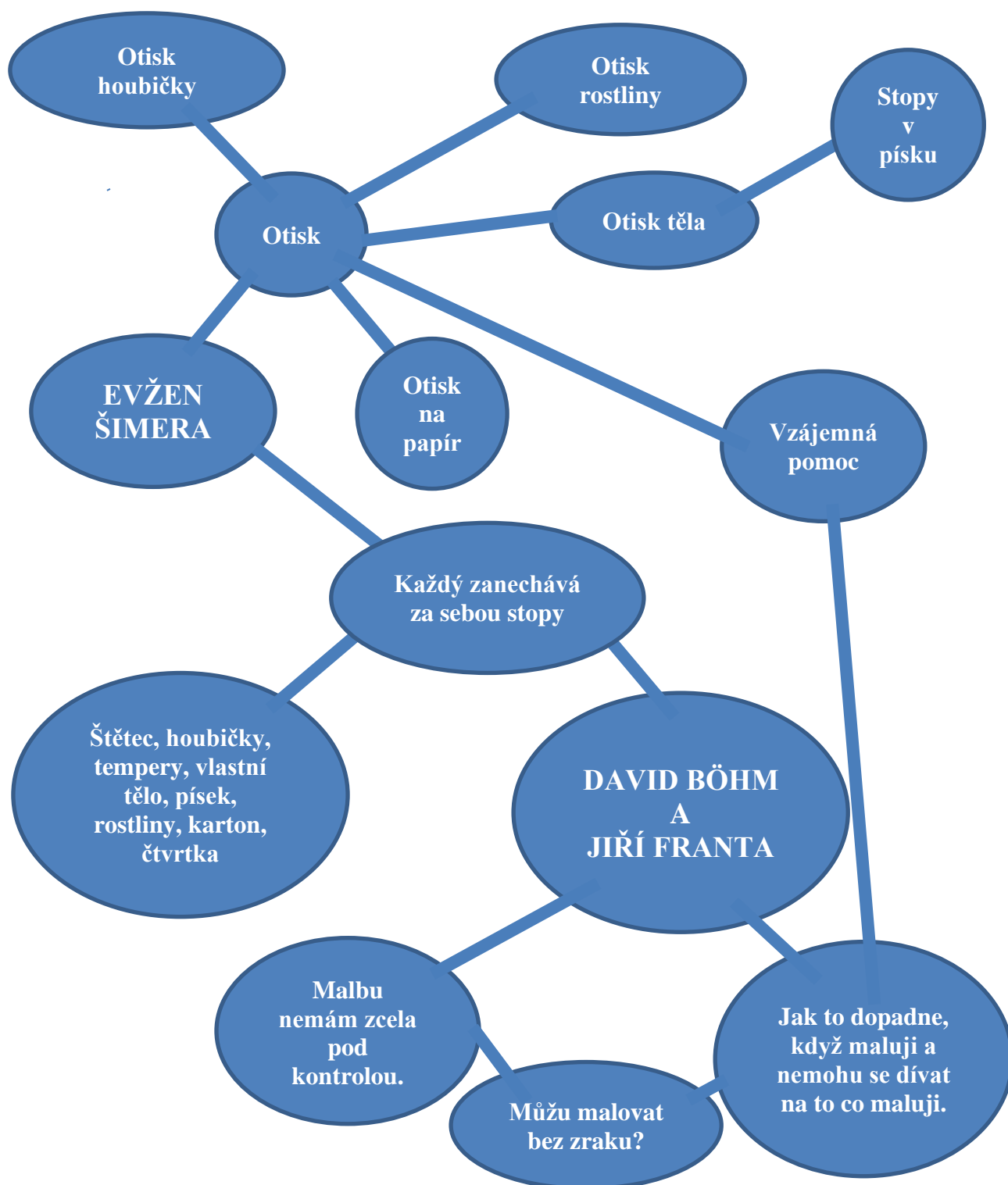
<http://www.msmt.cz/file/45304/>

SEZNAM PŘÍLOH

- I. Každý zanechává za sebou stopy
- II. Jak to dopadne, když maluji a nemohu se dívat na to, co maluji
- III. O Červené Karkulce
- IV. Jak se potkali

I. Každý zanechává za sebou stopy

MYŠLENKOVÁ MAPA K VÝTVARNÝM ÚKOLŮM

DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU č.1

ZÁKLADNÍ POPIS VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	Každý zanechává za sebou stopy
Cílová skupina	5 - 7 let
Časová dotace	2 dny
Inspirační východiska	Evžen Šimera, akční malba z roku 2003, gymnasté cvičící na plátně v oděvech s připevněnými molitany, které byly napuštěné barvou
Pomůcky	temperové barvy, houbičky na mytí nádobí, štětce, misky na barvu, papír velkého formátu, čtvrtky formát A4, plastová mísa na vodu, voda na ředění barev a na umytí, staré oblečení
Učivo	Rozvoj lokomoční pohybové činnosti současně s výtvarným ztvárněním své představy. Manipulace s předmětem – houbičkou, štětcem, namáčené do barev a otisk, natírání. Vyjádření výtvarné i slovní v průběhu činnosti a při hodnocení. Pozorování barev, velikosti. Spontánní tvorba a spolupráce s ostatními. Hledání nových možností při tvorbě otisku.
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě manipuluje s houbičkou, namočí ji do barvy a otiskne na plochu papíru. • Dítě roztírá barvu po papíru. • Dítě uvažuje nad možnostmi malby.

	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě zhodnotí svoji tvorbu a průběh výtvarné aktivity. • Dítě manipuluje se štětcem, namáčí, natírá nasbírané rostliny a otiskne na čtvertku.
	<p>Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:⁵¹</p>
	<p>Dítě a jeho tělo (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla</i> (při malbě se pohybovat po ploše papíru) • <i>ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, zacházet s drobnými pomůckami, barvami</i> (uchopit do pravé či levé ruky houbičku, štětec a namočit do vybrané barvy, manipulovat s nimi po papíru, natřít rostlinu) • <i>zacházet s běžnými předměty denní potřeby, výtvarnými pomůckami a materiály, běžnými pracovními pomůckami</i> (manipulovat s houbičkou, štětcem, namočit je do barvy, nechat okapat) <p>Dítě a jeho psychika (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vyjadřovat samostatně a smysluplně nápady, pocity</i> (vyjádřit svůj nápad při malbě) • <i>vést rozhovor, naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah</i> (při zhodnocení malby vést rozhovor s druhými a vyslechnout hodnocení druhých) • <i>přemýšlet, vést jednoduché úvahy a také vyjádřit to, o čem přemýšlí a uvažuje</i> (přemýšlet nad malbou a myšlenku vyjádřit)

⁵¹Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2020-04-20]. Dostupné z<http://www.msmt.cz/file/45304/>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“</i> (řešit problém stékání barvy při manipulaci, zaplnit plochu papíru, přemýšlet nad možnostmi malby, otisku) • <i>nalézat nová řešení nebo alternativní k běžným</i> (nacházet nová řešení a dávat návrhy, jak jinak by mohl zanechat stopu např. otisk vlastním tělem, otisk rostliny) • <i>vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech výtvarných</i> (zvolit si barvu a podle své fantazie otisknout houbičku, rostlinu) • <i>uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je</i> (samostatně pracovat s houbičkou, štětcem a s barvou, samostatně úkol zhodnotit) • <i>vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení</i> (vědomě ovlivňovat vzhled malby a soustředit se na malbu a dokončit ji) • <i>zachycovat a vyjadřovat své prožitky, slovně, výtvarně</i> (malbou zachytit svoji náladu, slovně vyjádřit to, co při malbě prožívá) <p>Dítě a ten druhý (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>spolupracovat s ostatními</i> (při malbě spolupracovat s ostatními dětmi, dělit se o barvy, o malířskou plochu domlouvat se s dětmi) <p>Dítě a společnost (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vnímat umělecké a kulturní podněty a hodnotit svoje zážitky, říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo</i> (shlédnout obrázek zachycující akční malbu Evžena Šimery, vyslechnout, jak malba vznikla a říci, co ho na tomto díle zaujalo)
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik, malovat, používat barvy</i> (vyjádřit svou představu otiskem, malbou houbičkou namočenou v barvě, otiskem rostlin, jejich částí) <p>Dítě a svět (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>dbát o pořádek a čistotu</i> (umýt po výtvarné činnosti houbičku, misky od barev a vše uklidit do poličky ve třídě) • <i>osvojovat si elementární poznatky</i> (rozpoznat druhy rostlin a pojmenovat je)
<p>Kritéria hodnocení</p>	<p>Hodnotíme, jak se děti aktivně zapojí do výtvarné činnosti. Překročení hranice zadání vlastní fantazií dětí a umocnění prožitku při výtvarné činnosti, spontánnost a spolupráci s ostatními. Děti umí zhodnotit svůj výtvar a samotnou činnost.</p>
<p>Kontexty výtvarného úkolu</p>	<p>Akční malbu Evžena Šimery jsem přizpůsobila dětem v MŠ tiskem houbičky na nádobí. K dispozici měly velký formát papíru.</p>

PRŮBĚH VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Fáze výtvarného úkolu

1. Motivace

V komunikačním kruhu ve třídě ukázka akční malby Evžena Šimery, vysvětlení, jak tato malba vznikala. Cvičenci gymnastiky byli oblečení do žlutých, plastových oděvů, na kterých byly připevněné molitany, jako velké houby, které byly napuštěné barvou. Gymnasté cvičili na plátně a při tom zanechávali za sebou barevné otisky, cákance a mapy.

„Děti, myslíte si, že bychom to mohly také zkusit?“

2. Formulace zadání výtvarného úkolu učitelem 1. den

- *„Já mám venku připravenou pro každého houbičku a v miskách barvy.“*
- *„Rozložíme si na trávě velký papír.“*
- *„Namočíte si houbičku do barvy, kterou si vyberete a poté budete houbičkou tiskat na papír.“*
- *„Zkuste, jak bude vypadat stopa po houbičce, když ji namočíte hodně, a naopak zase málo.“*
- *„Přemýšlejte, jestli byste otisk mohly vytvořit i něčím jiným než houbičkou.“*

Formulace zadání výtvarného úkolu učitelem 2. den

- *„Děti myslíte si, že takové stopy, jaké jste včera otiskly, mohou zanechat i rostliny?“*
- *„Utrhněte si na zahradě každý čtyři jakékoliv listy nebo květy rostlin“*
- *„Máte připravené štětce, houbičky a v miskách barvy, přemýšlejte, jak barvu na rostlinu nanesete.“*
- *„Otiskněte rostliny na připravené čtvrtky.“*
- *„Snažte se zaplnit celou plochu čtvrtky.“*

3. Průběh realizace úkolu 1. den

- Nejprve jsme si rozložily papír na trávě. Temperové barvy jsem měla připravené naředené v miskách.
- Každé dítě si vzalo houbičku a namáčelo do barvy. Někdo houbičku vyždímal, aby ji zbavil přebytečného množství barvy, někdo ji nechal namočenou hodně a barva mu stékala, jiný naopak houbičku namácel málo.
- Děti postupně tiskaly houbičkami na papír. Při otisku někdy otiskly i část dlaně. Napadlo je, že by mohly otisk udělat i dlaní. Začaly si natírat houbičkou dlaně a otiskly je na papír.
- Jak po papíru přebíhaly, zanechávaly za sebou místy rozmazané stopy od barev. Nechala jsem děti vyzout a ukázala jim, jak si namočenou houbou mohou natřít chodidla a otisknout je na papír. Otisk dlaní a plosek nohou vyplynul ze samotného procesu.
- Náhodně vznikaly i cákance na papíru, nejprve kapající barvou z houbiček, posléze vědomě švihem rukou dětí.

Průběh realizace úkolu 2. den

- Nejprve si děti na zahradě nasbíraly rostliny, listy nebo samotné květy. Určily jsme si společně jejich druh a název.
- Natřely štětcem rostlinu vybranou barvou a otiskly na čtvrtku.
- Měly k dispozici houbičky. Někdo natíral rostlinu štětcem, někdo houbičkou, jiný namácel rostlinu přímo do barvy a tiskl.

4. Reflexe 1. den

- *„Myslíte si děti, že jsme vytvořily něco podobného jako Evžen Šimera a čím je to podobné?“*
- *„Co vás na činnosti bavilo?“*
- *„Proč myslíte, že akční malba bavila i ty cvičence?“*
- *„Co se stalo, když jste namočily houbičku málo?“*
- *„Co se stalo, když jste ji namočily hodně?“*
- *„Jaký byl rozdíl v otisku, když jste přešly po papíru pomalu a pak rychle?“*
- *„Musely jste se při činnosti mezi sebou domlouvat a jak?“*
- *„Podívejte se, co jste společně vytvořily!“*
- *„Zkuste si najít každý svoji stopu!“*
- *„Co na obrazu vidíte?“*

Reflexe 2. den

- *„Čím se vám děti lépe nanášela barva na rostliny?“*
- *„Bylo těžké rostliny otisknout a proč?“*
- *„Která rostlina se vám nejlépe otiskla a proč?“*
- *„Otisk jaké barvy byl více sytý?“*
- *„Vybíraly jste si barvu stejnou, jakou má rostlina a proč?“*
- *„Co na obrázcích vidíte?“*

DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU č.2

ZÁKLADNÍ POPIS VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	Každý zanechává za sebou stopy – pokračování Návaznost na předchozí den
Cílová skupina	6 - 7 let
Časová dotace	1 den a kdykoliv při pobytu na školní zahradě
Inspirační východiska	Evžen Šimera, akční malba z roku 2003, gymnasté cvičící na plátně v oděvech s připevněnými molitany, které byly napuštěné barvou
Pomůcky	Žádné, pouze venkovní dětské pískoviště
Učivo	Rozvoj lokomoční pohybové činnosti současně s výtvarným ztvárněním své představy. Vyjádření výtvarné i slovní v průběhu činnosti a při hodnocení. Pozorování tvarů, velikosti, směru. Spontánní tvorba a spolupráce s ostatními.
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě pohybem těla vytváří v písku malby, útvary. • Dítě přemísťuje písek podle své fantazie. • Dítě maluje prsty tvary, představy. • Dítě zhodnotí svoji tvorbu a průběh aktivity.
	Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:⁵²

⁵²Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2020-04-20]. Dostupné z<http://www.msmt.cz/file/45304/>

	<p>Dítě a jeho tělo (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla</i> (pohybovat se v písku a vědomě v písku přesunovat) • <i>ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku,</i> (přesýpat si písek v rukou, prsty malovat do písku) <p>Dítě a jeho psychika (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vyjadřovat samostatně a smysluplně nápady, pocity</i> (vyjádřit svůj nápad, myšlenku, postup při otisku a malbě v písku) • <i>vést rozhovor, naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah</i> (při zhodnocení činnosti vést rozhovor s druhými a vyslechnout hodnocení druhých) • <i>přemýšlet, vést jednoduché úvahy a také vyjádřit to, o čem přemýšlí a uvažuje</i> (přemýšlet nad malbou a otiskem v písku a slovně myšlenku vyjádřit) • <i>řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“</i> (řešit problém sesypání suchého písku při manipulaci, přemýšlet nad možnostmi malby, doplnění malby) • <i>nalézat nová řešení nebo alternativní k běžným</i> (nacházet nová řešení např. otisk celým tělem do písku, jiným předmětem) • <i>vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech výtvarných</i> (otisk v písku vytvořit prudkým pohybem) • <i>vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení</i> (vědomě hrnout písek tam, kam potřebuje a soustředit se na malbu v písku a dokončit ji)
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>zachycovat a vyjadřovat své prožitky, slovně, výtvarně</i> (malbou do písku zachytit svoji náladu, slovně vyjádřit to, co při malbě do písku prožívá) <p>Dítě a ten druhý (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>spolupracovat s ostatním</i> (domlouvat se s ostatními, spolupracovat, být ohleduplný, na nikoho písek nehodit nebo nenahrnout) <p>Dítě a společnost (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vnímat umělecké a kulturní podněty a hodnotit svoje zážitky, říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo</i> (shlédnout obrázek zachycující akční malbu Evžena Šimery, vyslechnout, jak malba vznikla a říci, co ho na tomto díle zaujalo) • <i>vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik</i> (vyjádřit svou představu otiskem do písku, malbou do písku)
<p>Kritéria hodnocení</p>	<p>Hodnotíme, jak se děti aktivně zapojí do činnosti. Kreativní myšlení, spolupráci s ostatními. Děti umí zhodnotit společný výtvar, sdělí, co v malbě vytvořily, co v ní vidí. Schopnost dotvořit útvary vzniklé otiskem těla např. malbou prsty v písku.</p>
<p>Kontexty výtvarného úkolu</p>	<p>Akční malbu Evžena Šimery jsem přizpůsobila dětem v MŠ otiskem jejich těla do písku, hrnutím, přesypáním písku. K dispozici měly dětské pískoviště.</p>

PRŮBĚH VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Fáze výtvarného úkolu

1. Motivace

Motivací byla předchozí výtvarná činnost, kdy děti samy začaly tvořit barevné otisky dlaní a nohou. Zeptala jsem se jich, zda si pamatují, jak jsme v zimě sledovaly stopy zvěře ve sněhu. Na jaře zase stopy na zoraném poli a polních cestách. Chtěla jsem je navést na vyzkoušení si akční malby bez barev, s materiálem, se kterým se běžně nemaluje, s pískem. *„Nemáme ve školce sníh, ani zorané pole, ale máme pískoviště. Tam by mohly být stopy také vidět.“*

2. Formulace zadání výtvarného úkolu učitelem

- *„Zkus napodobit akční malbu o které jsme si povídaly, bez barev, pohybem v písku.“*
- *„Vytvoř jakkoliv vlastním tělem v písku stopy.“*
- *„Přemýšlej, kdy stopa zůstane hlubší a kdy mělká.“*

3. Průběh realizace úkolu

- Nejprve jsme pískoviště urovnaly, aby byla plocha hladká. Děti pak prsty malovaly do písku.
- Později různě hrnuly písek ze strany na stranu. Skákaly do písku, válely sudy.
- Útvary v písku prsty domalovávaly.
- Na závěr jsme společně nalézaly v útvarech obrazy.

4. Reflexe

- *„Podívejte se děti, jaký společný obraz jste vytvořily.“*
- *„Zkuste najít v malbě v písku nějaký obrázek.“*
- *„Co vidíte v písku za obrazy?“*
- *„Co vás děti na tomto úkolu nejvíc bavilo?“*

II. Jak to dopadne, když maluji a nemohu se dívat na to, co maluji

DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

ZÁKLADNÍ POPIS VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	Jak to dopadne, když maluji a nemohu se dívat na to, co maluji
Cílová skupina	6 - 7 let, 8 dětí
Časová dotace	1 den
Inspirační východiska	Böhm a Franta, obraz z výstavy Echolog z roku 2012, v galerii Jiří Švestka na Praze 5, otvorem pouze pro ruku namalovat obraz, aniž bych na něj viděl
Pomůcky	temperové barvy, paletka, štětec, čtvrtka formátu A3 přilepená na krabicovém kartonu, který má vyříznutý otvor pro ruku
Učivo	Manipulace se štětcem, rozvíjení jemné motoriky. Spontánní tvorba, namalování své představy bez předlohy a za ztížených podmínek. Podílení se na společné tvorbě. Spolupráce s ostatními.
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě maluje štětcem na čtvrtku za ztížených podmínek, nevidí na plochu. • Dítě se snaží pomalovat s pomocí nápovědy, prázdná místa na čtvrtce. • Dítě napovídá kamarádovi, kde má malovat. • Dítě dokáže ztvárnit svoji představu.

	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě zhodnotí svoji tvorbu a průběh výtvarné aktivity.
	Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace: ⁵³
	<p>Dítě a jeho tělo (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>zvládat jemnou motoriku, zacházet s drobnými pomůckami, barvami</i> (prostrčit ruku otvorem v kartonu, uchopit štětec namočený v barvě a malovat) • <i>zacházet s běžnými předměty denní potřeby, výtvarnými pomůckami a materiály, běžnými pracovními pomůckami</i> (manipulovat se štětcem) <p>Dítě a jeho psychika (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vyjadřovat samostatně a smysluplně nápady, pocity</i> (vyjádřit myšlenku, nápad, postup při malbě štětcem, vyjádřit příjemné či nepříjemné pocity při malbě, když na ni nevidí) • <i>vést rozhovor, naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah</i> (při zhodnocení malby vést rozhovor s druhými a vyslechnout hodnocení druhých) • <i>přemýšlet, vést jednoduché úvahy a také vyjádřit to, o čem přemýšlí a uvažuje</i> (přemýšlet nad malbou a slovně úvahu vyjádřit) • <i>řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“</i> (řešit problém, že nevidí na plochu, na kterou maluje a naslouchat nápovědě kamaráda, otočit si karton se čtvrtkou podle potřeby)

⁵³Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2020-04-20]. Dostupné z<http://www.msmt.cz/file/45304/>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech výtvarných (zvolit si barvu a podle své fantazie vést tahy po čtvrtce)</i> • <i>uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je (samostatně pracovat se štětcem, samostatně úkol hodnotit)</i> • <i>vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení (vědomě ovlivňovat vzhled malby svými tahy štětcem a soustředit se na malbu a dokončit malbu)</i> • <i>zachycovat a vyjadřovat své prožitky, slovně, výtvarně (malbou zachytit svoji náladu, slovně vyjádřit to, co při malbě prožívá)</i> <p>Dítě a ten druhý (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>spolupracovat s ostatními (při malbě důvěřovat náповědě dětí a snažit se ji zrealizovat)</i> <p>Dítě a společnost (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vnímat umělecké a kulturní podněty a hodnotit svoje zážitky, říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo (shlédnout obrázek zachycující kresbu umělecké dvojice Böhm a Franta a říci, co ho na kresbě zaujalo)</i> • <i>vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik, malovat, používat barvy (vyjádřit svou představu malbou štětcem „naslepo“)</i> <p>Dítě a svět (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>dbát o pořádek a čistotu (umýt po výtvarné činnosti štětec, misky od barev a vše uklidit do poličky ve třídě)</i>
--	--

Kritéria hodnocení	Hodnotíme, jak jsou děti schopné malovat za netradičních podmínek - nevidí na plochu na kterou malují. Kreativitu, jak se nebojí, že obraz pokazí tím, že na něj nevidí. Spolupráci s ostatními, nápovědu kamarádovi. Umí zhodnotit svůj společný výtvar a samotnou činnost.
Kontexty výtvarného úkolu	Kresbu umělecké dvojice Böhm a Franta jsem uzpůsobila dětem v MŠ tak, že dostaly k dispozici menší plochu papíru a prováděly malbu štětcem. Spojitost zde byla v netradičních ztížených podmínkách, na malbu děti neviděly, stály za obrazem.

PRŮBĚH VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Fáze výtvarného úkolu

1. Motivace

Je týden, kdy si vyprávíme o lidském těle a o tom, že máme pět smyslů. O každém smyslu si vyprávíme, jak je pro nás důležitý a co když ho máme poškozený. U zraku vyvstanou otázky. „Co když někdo nevidí, může malovat? Jak si vezme štětec, vybere barvu? To takové osobě určitě někdo pomáhá.“ Ukazuji dětem obrázek z výstavy Echolog s kresbou umělecké dvojice Böhm a Franta. „Třeba si tihle pánové hráli na to, že jako nevidí. To bychom mohli vyzkoušet, jak by takový obrázek vypadal, kamarádi vám budou pomáhat.“

2. Formulace zadání výtvarného úkolu učitelem

- „Prostrč ruku otvorem a kamarád ti podá štětec mokrý od barvy. Barvu si vybereš.“
- „Snaž se tahy štětce něco namalovat.“
- „Maluj co tě napadne.“
- „Když si nevíš rady kam malovat, poslouvej kamaráda, poradí ti .“

3. Průběh realizace úkolu

- Držela jsem dětem karton se čtvrtkou. Děti přistupovaly jednotlivě. Prostrčily ruku otvorem a kamarád jim podal štětec s barvou, kterou si vybraly, někdy ji vybral jejich kamarád.

- Děti se postupně střídaly v malbě. Ten, kdo zrovna nemaloval, pomáhal kamarádovi tím, že mu napovídal, kde má malovat.
- Když dítě domalovalo, šlo se podívat co vytvořilo.
- Děti si prohlížely malbu a domlouvaly se, kam se musí štětcem trefit a co namalují.

4. Reflexe

- *„Bylo těžké takto malovat a proč?“*
- *„Co vám děti pomohlo?“*
- *„Jakou jste měly při malbě představu, co jste chtěly namalovat?“*
- *„Podařilo se vám to?“*
- *„Co na obrazu vidíte?“*
- *„Co vás na činnosti bavilo?“*

III. O Červené Karkulce

MYŠLENKOVÁ MAPA K VÝTVARNÉMU ÚKOLU

DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

ZÁKLADNÍ POPIS VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	O Červené Karkulce
Cílová skupina	3 - 6 let
Časová dotace	4 dny
Inspirační východiska	Alena Kupčíková, Multimediální interaktivní slabikář 2010, slabikář a testy pro děti od 4 let k možnému odhalení a prevenci počátečních problémů při čtení
Pomůcky	temperové barvy, štětce, misky na barvu, listy ze stromů, papír velkého formátu, plastová mísa na vodu, voda na ředění barev, pastelky, voskové pastelky, odstřížky látky, lepidlo, barevný papír, krepový papír, nůžky, listy ze stromů
Učivo	Rozvoj lokomoční pohybové činnosti současně s výtvarným ztvárněním své představy. Manipulace s předmětem – štětcem, houbičkou, namáčení do barev, natírání, otisk. Vyjádření výtvarné i slovní v průběhu činnosti a při hodnocení. Pozorování barev, struktury materiálu. Spontánní tvorba a spolupráce s ostatními. Hledání nových možností ztvárnění. Rozvoj komunikačních dovedností.
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě komunikuje se spoluautory výrobku a domlouvá se nad společným úkolem.

	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě manipuluje se štětcem, houbičkou, namočí ji do barvy a otiskne na plochu papíru. • Dítě roztírá barvu po papíru. • Dítě uvažuje nad možnostmi malby. • Dítě zhodnotí svoji tvorbu a průběh výtvarné aktivity. • Dítě trhá a muchlá krepový papír, lepí jej na plochu • Dítě vystřihuje z papíru, textilu požadované tvary.
	Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:⁵⁴
	<p style="text-align: center;">Dítě a jeho tělo (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, zacházet s drobnými pomůckami, barvami</i> (uchopit do pravé či levé ruky houbičku, štětec a namočit do vybrané barvy, manipulovat s nimi po papíru, natřít přírodninu – list, trhat a muchlat krepový papír, kreslit pastelkami) • <i>zacházet s běžnými předměty denní potřeby, výtvarnými pomůckami a materiály, běžnými pracovními pomůckami</i> (manipulovat s houbičkou, štětcem, namočit je do barvy, nechat okapat, pracovat s nůžkami, kreslit s pastelkami) <p style="text-align: center;">Dítě a jeho psychika (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vyjadřovat samostatně a smysluplně nápady, pocity</i> (vyjádřit svůj nápad při malbě, stříhání, kresbě) • <i>vést rozhovor, naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah</i> (vyslechnout plány, přání druhého, při zhodnocení malby vést rozhovor s druhými a vyslechnout hodnocení druhých)

⁵⁴Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2020-04-20]. Dostupné z<http://www.msmt.cz/file/45304/>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>přemýšlet, vést jednoduché úvahy a také vyjádřit to, o čem přemýšlí a uvažuje</i> (přemýšlet nad malbou, kresbou a myšlenku vyjádřit) • <i>řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“</i> (řešit zadaný úkol, zaplnit plochu papíru, přemýšlet nad možnostmi společné malby, otisku listu, houbičky) • <i>nalézat nová řešení nebo alternativní k běžným</i> (nacházet nová řešení a dávat návrhy, jak jinak by mohla výsledná koláž vypadat, kam umístit konkrétní postavy) • <i>vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech výtvarných</i> (zvolit si barvu, materiál dle své fantazie) • <i>uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je</i> (samostatně pracovat s houbičkou, štětcem a s barvou, s nůžkami, lepidlem, samostatně úkol zhodnotit) • <i>vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení</i> (vědomě ovlivňovat vzhled výsledné koláže a dokončit ji) • <i>zachycovat a vyjadřovat své prožitky, slovně, výtvarně</i> (slovně i výtvarně vyjádřit to, co při výrobě koláže prožívá) <p>Dítě a ten druhý (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>spolupracovat s ostatními</i> (při výtvarné činnosti spolupracovat s ostatními dětmi, dělit se o barvy, o malířskou plochu, pomůcky – lepidlo, nůžky, krepový papír, pastelky, domlouvat se s dětmi) <p>Dítě a společnost (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vnímat umělecké a kulturní podněty a hodnotit svoje zážitky, říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo</i> (shlédnout krátké
--	--

	<p>video slabikáře, poslechnout si četbu pohádky O Červené Karkulce, říci, co jej zaujalo)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik, malovat, používat barvy (vyjádřit svou představu otiskem houbičky, listu, malbou štětcem, dokreslením postav a hub pastelkami, vystřížením oblečení z textilu)</i> <p>Dítě a svět (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>dbát o pořádek a čistotu (umýt si ruce, umýt po výtvarné činnosti štětec, houbičku, misky od barev, pracovní plochu a vše uklidit do poličky ve třídě)</i>
<p>Kritéria hodnocení</p>	<p>Hodnotíme, jak děti spolupracovaly s ostatními. Jak se domlouvaly, nebály se prosadit si svůj názor při výtvarné činnosti. Byly kreativní. Samotný proces byl pro ně příjemným společným zážitkem. Jak děti umí zhodnotit svůj výtvar a samotnou činnost.</p>
<p>Kontexty výtvarného úkolu</p>	<p>Multimediální slabikář navržený a vytvořený českou umělkyní Alenou Kupčíkovou jsem dětem nemusela nijak přizpůsobovat. Ve slabikáři vypadají jednotlivé snímky vyrobeny jako koláž za použití různých technik a materiálů. K dispozici proto měly děti velký formát papíru, přírodniny – listy, pastelky, temperové barvy, textil, barevný a krepový papír atd.</p>

PRŮBĚH VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Fáze výtvarného úkolu

1. Motivace

Při ranních hrách shlédnutí multimediálního slabikáře, navrženého a vytvořeného Alenou Kupčíkovou, na PC. Nemluvila jsem však s dětmi o tom, že se budeme o něco podobného pokoušet. Jen jsme společně pozorovaly obrázky slabikáře. Hlavní motivací byla četba pohádky O Červené Karkulce, která byla vstupem a motivací měsíčního tematického celku ***Co dělala Karkulka v lese a z čeho byl vyrobený Otesánek.*** „*Mohly bychom děti pohádku namalovat? Co myslíte?*“ → *reakce dětí*

Motivaci dětí jsem v průběhu dalších dní udržovala vycházkou do lesa, sběrem přírodnin a stavbou lesa ve třídě. Les byl ve třídě celý týden, a tak průběžně děti vyráběly další detaily na společném obrazu.

2. Formulace zadání výtvarného úkolu učitelem

- „*Já mám pro vás připravené pastelky, voskovky, tempery a další materiál.*“
- „*Pojďte se podívat, co všechno na stole naleznete.*“
- „*Zkuste se u stolečku se svým kamarádem domluvit, s čím byste chtěly spolu pracovat..*“
- „*Co všechno si děti z pohádky pamatujete, co bychom mohly vytvořit? Přemýšlejte! Já vám pomohu něco vymyslet.*“

3. Průběh realizace úkolu

- Děti se podívaly, co všechno je pro ně připraveno za pomůcky a vybraly si, s čím chtějí pracovat.
- Ve třídě bylo poměrně rušno, děti se rozdělovaly do různých skupinek, pobíhaly, někdo nevěděl, s kým a na čem pracovat. Bylo nutné občas vstoupit do jejich dohadů a navrhnout řešení.
- U mladších dětí, těch, které byly nerozhodné, jsem sama zvolila trhání a muchlání krepového papíru. Začaly pracovat, ale postupně se poohlížely po ostatních. Některé děti

zůstaly u trhání, některé chtěly vyzkoušet i jiné techniky, hlavně pak otisk houbičky a malbu štětcem.

- Tři starší děvčata chtěla společně vytvořit vlka a babičku s Karkulkou. Vybrala si látku a barevné papíry.
- Předškolní chlapec se k děvčatům přidal, ale žádal mě, abych mu vyrobila šablonu, prý sám vlka nezvládne.
- Skupinka mladších dětí si vzala listy a čtvrtky a začaly listy natírat štětcem a otiskovat listy na čtvrtky.
- Děvčata vybarvovala voskovkami houby. Také chtěla udělat šablonu.
- Většina dětí se chtěla podílet na domečku pro Karkulku a babičku a také stromech. Vznikaly drobné konflikty. Nakonec každý udělal kousek střechy, či stromu. Jedno z dětí přišlo, něco namalovalo a šlo se podívat k dalšímu stolku. A tak se postupně děti u stolů různě střídaly.
- Jedna dívka pracovala samostatně, nechtěla se s nikým domlouvat. Nakreslila pastelkami vlka a myslivce, vznikl tím problém, kterého vlka na nástěnku umístíme. Zda jejího, či vlka vyrobeného z barevných papírů podle šablony. Nechtěla, aby tam byli vlci dva, protože v pohádce byl také jen jeden. Chlapec (6 let) rozhodl, jeden den bude na nástěnce vlk nakreslený a druhý den vlk z barevného papíru.
- Na úkolu jsme pracovaly 4 dny. První den předcházela motivace četbou a vyprávěním pohádky a vše probíhalo během řízené činnosti. Pobyt venku jsem naplánovala jako cílenou vycházku do lesa, kde jsme pozorovaly vše kolem nás a představovaly si, že jsme Karkulky, které jdou lesem. Nasbíraly jsme si přírodniny a odnesly do mateřské školy, kde si děti druhý den les z přírodnin postavily přímo ve třídě. Proběhla dramatizace, chůze postaveným lesem a vnímání vůně, tvaru a barev přírodnin. Děti měly celý týden přírodniny rozložené ve třídě, a tak měly neustále motivaci, co vše mohla Karkulka v lese spatřit. Další dny děti na koláži pracovaly i při ranních hrách, a tak jak děti samotné chtěly.
- Reflexe s dětmi probíhala jak při samotném procesu, kdy jsem jim kladla otázky, které se týkaly zvolených barev, umístění objektů, zajímavých detailů → skvrna na střeše, pusa babičky, situace se dvěma vlky, tak i po dokončení celého obrazu. Celou pohádku jsme si podle obrazu vyprávěly, což vyplynulo ze situace, kdy jsme si prohlížely hotové dílo.

4. Reflektivní otázky kladené dětem

- *„Proč jste namalovaly na domečku tmavou skvrnu?“ → „Paní učitelko, ona (3 roky) to schválně začmárala, nelíbila se jí červená střecha.“*
- *„Proč má babička otevřenou pusu?“ → „Ona strašně křičí, jako já.“*
- *„Co vás na činnosti bavilo?“ → „Že jsem špinavej.“*
- *„S čím se vám nejlépe pracovalo?“ → „Mě to nebaví!“*
- *„Podívejte se, co jste společně vytvořily! Co se vám nejvíce povedlo?“ →společné hodnocení*
- *„Řekněte mi, co jste každý z vás udělal!“*
- *„Pojďme si podle obrázku pohádku vyprávět!“*

IV. JAK SE POTKALI

MYŠLENKOVÁ MAPA

DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

ZÁKLADNÍ POPIS VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět	Jak se potkali
Cílová skupina	3 - 6 let
Časová dotace	2 dny
Inspirační východiska	Úvodní kapitola knihy O Květušce a tesaříkovi <i>Jak to všechno začalo.</i>
Pomůcky	barevné pastelky, skicák
Učivo	Rozvoj lokomoční pohybové činnosti současně s výtvarným ztvárněním své představy. Manipulace s předmětem – pastelkou, vytváření linie. Vyjádření výtvarné i slovní v průběhu činnosti a při hodnocení. Pozorování barev, jednotlivých linií. Spontánní tvorba dle fantazie dítěte. Hledání nových barevných možností při kresbě.
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě si zvolí samo barvu pastelky. • Dítě manipuluje s pastelkou, uchopí, kreslí jednotlivé linie. • Dítě uvažuje nad možnostmi kresby. • Dítě zachycuje svoji představu. • Dítě zhodnotí svoji tvorbu a průběh výtvarné aktivity.

	<p>Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:⁵⁵</p> <p>Dítě a jeho tělo (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, zacházet s drobnými pomůckami, barvami</i> (uchopit do pravé či levé ruky zvolenou pastelku) • <i>zacházet s běžnými předměty denní potřeby, výtvarnými pomůckami a materiály, běžnými pracovními pomůckami</i> (manipulovat s pastelkou po papíru, vytvářet pomocí pastelky jednotlivé linie, manipulovat s papírem, umístit si jej podle potřeby) <p>Dítě a jeho psychika (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vyjadřovat samostatně a smysluplně nápady, pocity</i> (vyjádřit svůj nápad při kresbě) • <i>vést rozhovor, naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah</i> (naslouchat při četbě knihy, při dialogu nad kresbou vést rozhovor s druhými a vyslechnout druhé) • <i>přemýšlet, vést jednoduché úvahy a také vyjádřit to, o čem přemýšlí a uvažuje</i> (přemýšlet nad kresbou a myšlenku vyjádřit slovně i pomocí kresby) • <i>řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“</i> (řešit problém rozmístění předmětů na papír, odhadovat jejich velikost, volit barvu) • <i>nalézat nová řešení nebo alternativní k běžným</i> (objevovat nová řešení konkrétní situace, jak se mohla dívka ocitnou v hmyzí říši)
--	--

⁵⁵ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2020-04-20]. Dostupné z<http://www.msmt.cz/file/45304/>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech výtvarných (zvolit si barvu a podle své představy, nakreslit situaci z přečteného příběhu podle své fantazie)</i> • <i>uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je (samostatně pracovat s pastelkou a papírem, samostatně úkol zhodnotit)</i> • <i>vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení (vědomě ovlivňovat vzhled kresby a soustředit se na kresbu a dokončit ji)</i> • <i>zachycovat a vyjadřovat své prožitky, slovně, výtvarně (kresbou zachytit svoji náladu, slovně vyjádřit to, co při kresbě prožívá v reakci na přečtený příběh)</i> <p>Dítě a ten druhý (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>spolupracovat s ostatními (dělit se o pastelky)</i> <p>Dítě a společnost (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>vnímat umělecké a kulturní podněty a hodnotit svoje zážitky, říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo (poslechnout si čtený příběh, říci co jej na příběhu zaujalo)</i> • <i>vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik, malovat, používat barvy (vyjádřit svou představu kresbou zvolenými barvami)</i> <p>Dítě a svět (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>dbát o pořádek a čistotu (uklidit po skončené činnosti pastelky na určené místo)</i> • <i>osvojovat si elementární poznatky (zapamatovat si název brouka)</i>
--	--

Kritéria hodnocení	Hodnotíme, jak se děti aktivně zapojí do výtvarné činnosti, snaha o zachycení jejich představy, vlastního fantazijního obrazu, jejich prožitek při výtvarné činnosti, spontánnost a spolupráci s ostatními. Děti umí vysvětlit svůj záměr.
Kontexty výtvarného úkolu	Seznámení s malbami v knize <i>O Květušce a tesaříkovi</i> , snaha o zobrazující volnou tvorbu v souvislosti s přečteným příběhem.

PRŮBĚH VÝTVARNÉHO ÚKOLU

FÁZE VÝTVARNÉHO ÚKOLU

1. Motivace

Do mateřské školy zavítala paní knihovnice a představila dětem knihu Jitky Vítové *O Květušce a tesaříkovi*. Každý našel pohodlné místo a poslouchal četbu první kapitoly z knihy, o tom, jak to všechno začalo. Příběh začal opravdu pohádkově. Dívenka Květuška se trochu nešťastnou náhodou, ale zároveň kouzlem, proměnila v malou holčičku a ocitla se v hmyzí říši. Kde se potkala s broukem tesaříkem dubovým. „*Všechno okolo ní bylo jiné a obyčejná tráva byla vyšší než ona. Něco se muselo stát!*“⁵⁶

2. Formulace zadání výtvarného úkolu pedagogem

- „*Děti, já mám pro vás připravené pastelky a skicák.*“
- „*Pojďte, zkuste nakreslit, co se té Květušce stalo. A nebylo to jinak, než jak je napsáno?*“
- „*Můžeme si při kreslení o tom spolu povídat.*“

3. Průběh realizace úkolu

- V den realizace byla v mateřské škole přítomna pouze děvčata ve věku 3 – 6 let.

⁵⁶ VÍTOVÁ, Jitka. *O Květušce a tesaříkovi: Prázdniny v hmyzí říši*. Praha: Thovt, 2011. ISBN 978-80-87469-23-1. s. 8

- Starší dívky si chtěly nejprve prohlédnout obrázky v knize. Mladší dívky šly hned kreslit. Mluvily o tom, jak to přesně v pohádce bylo. Nela měla potřebu zachytit kresbou obrázek přesně podle knihy.
- Dívka (3 roky) u kresby nevydržela příliš dlouho, šla si prohlížet obrázky v knize a věnovat se volné hře. Další dívka (3 roky) byla fascinována tím, že by nějaký brouk mohl být stejně velký jako ona. Chtěla o tom neustále při kresbě se mnou hovořit a bála se.
- Starší děvčata pracovala převážně samostatně, půjčovala si mezi sebou pastelky a občas se mě zeptala, jakou má tesařík barvu, protože jim v knize připomíná vosu.

4. Reflektivní dialog nad jednotlivými pracemi

- *Proč je kousek oblohy černý? „Tma nikdy není hned.“ (dívka 5 let)*
- *Co dělá Květuška na obrázku? „Sedí na kouzelném pařezu, je červený, protože je kouzelný. Je jako trůn pro krále.“ (dívka 4 roky) „Zakopla a brečí.“ (dívka 3 roky)*
- *Když se Květuška zmenšila, proč má tady to velké srdce? „Srdíčko se jí zmenšit nemohlo, to nejde, to je pořád stejně velké, jinak by neměla maminku ráda.“ (dívka 4 roky)*
- *Tady jsou stromy stejně velké jako Květuška? „Ano, Květuška se zvětšila. Když jste paní učitelko říkala, že by to mohlo být jinak.“ (dívka 6 let) Její reakce na moji otázku byla rozhořčená. Proč se ptám, když jsem řekla, že to mohlo být jinak a jinak od zmenšit znamená zvětšit.*
- *Tesařík je větší než Květuška? „Musí být, když jí chce sníst.“ (dívka 3 roky) „Já myslím, že je menší, brouk je vždycky menší než děti.“ (dívka 5 let) „Když se kamarádí, tak je velký jako Květuška.“ (dívka 4 roky)*